

Meervoudsgebruik van woorden op -[ə] in het Oost- en Centraal-Limburgs

Een onderzoek naar de -[ə] en de -[s].

Jeroen Hendriks

4012712

Bachelor eindwerkstuk Nederlandse Taal & Cultuur

Bachelor eindwerkstuk Taalwetenschap

Dr. Van Koppen & Dr. Everaert

23-09-2016

Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
1. Inleiding.....	4
2. Theoretisch kader.....	6
2.1 Het Limburgs taalgebied.....	6
2.2 Talige achtergrond van huidig Nederlands-Limburg.....	7
2.3 Het Nederlands en Limburgs naast elkaar.....	8
2.4 Taalverandering door taalcontact en de factoren die hieraan ten grondslag liggen.....	9
2.5 Meervoud.....	12
2.5.1 Limburgse meervoudssituatie.....	13
2.5.2 Nederlandse meervoudssituatie.....	14
3. Methode.....	16
3.1 Materiaal.....	16
3.2 Afname.....	19
3.3 Proefpersonen.....	19
4. Resultaten.....	21
4.1 Leeftijd.....	22
4.2 Intensiteit.....	23
4.2.1 Verhouding.....	24
4.2.2 Thuis taal.....	25
4.3 Attitude.....	27
5. Discussie.....	28
6. Conclusie.....	30
7. Bibliografie.....	31
8. Bijlagen.....	33
Bijlage A Het experiment.....	33

Bijlage B Zinnen uit het experiment met vertaling.....	35
Bijlage C Gegevens experiment.....	36

Samenvatting

Dit onderzoek gaat over het gebruik van de meervoudsuitgangen $[-s]$ en $[-\text{ə}]$ bij Limburgse zelfstandige naamwoorden op $[-\text{ə}]$. In het Limburgs is de meervoudsuitgang van deze groep woorden een $[-\text{ə}]$, terwijl die in het Nederlands een $[-s]$ is. Een experiment is uitgevoerd waarbij (Limburgs sprekende) proefpersonen de enkelvoudsvorm moesten omzetten naar meervoudsvorm. Aangaande het gebruik van de $[-\text{ə}]$ of $[-s]$ zijn de proefpersonen vergeleken op drie aspecten: *leeftijd*, *intensiteit (verhouding en thuistaal)* en *attitude*. Alleen op het gebied van *intensiteit* bleek een significant verschil aanwezig, zowel bij de *verhouding* als de *thuistaal*. De groep die aangaf 80%-100% van de tijd Limburgs te spreken gebruikte beduidend vaker de $[-\text{ə}]$ dan de groepen die aangaven dit 50% en 60%-75% van de tijd te doen. De mensen die opgevoed waren in het Limburgs, maar in hun eigen gezin zijn overgeschakeld naar het Nederlands, gebruikten beduidend vaker de $[-s]$ dan proefpersonen die enkel Limburgs in de thuissituatie gebruikten of in het Nederlands waren opgevoed. Over het algemeen werd in ongeveer twee van de drie gevallen gebruik gemaakt van de $[-s]$ als meervoudsuitgang en in één derde van de $[-\text{ə}]$.

1. Inleiding

Het Limburgs-Ripuarisch wordt op de *UNESCO Atlas of the world's languages in danger*, beschreven als *vulnerable*. Dit is het kleinste bedreigingslevel, maar niet veilig. Het Limburgs in Nederlands-Limburg vormt hier een uitzondering op. Uit onderzoek van Velde et al. (2008) bleek dat 95,5% van de 2347 ondervraagde personen Limburgs spreekt. Van de jongste bevolkingsgroep die zij getest hebben (11-27 jaar oud) gaf 91,5% aan Limburgs te gebruiken. Ook meldden zij een toename in gebruik ten opzichte van een soortgelijk onderzoek in 2002. In een onderzoek van Urlings gepubliceerd in *Dagblad de Limburger* (23-05-2016) geeft 70% tot 80% van de ruim 1000 proefpersonen aan goed tot uitstekend Limburgs te spreken.

Dat het Limburgs een breed draagvlak kent onder de Limburgers wilt echter niet zeggen dat het Limburgs niet aan verandering onderhevig is. Net als andere talen is het Limburgs levend en gevoelig voor invloeden van buitenaf. Zo kennen zelfstandige naamwoorden op $[-\text{ə}]$ standaard een $[-\text{ə}]$ als achtervoegsel in de meervoudsvorm, bijv.: *laepel – laepele*. Een uitzondering hierop zijn woorden die een beklemtoonde klinker hebben die gevoelig is voor alternantie. Hierbij verandert de klinker wanneer het woord van enkelvouds- naar meervoudsvorm wordt gezet, bijv.: *appel – eppel (appel – appels)*. Ik observeer bij woorden op $[-\text{ə}]$ dat het achtervoegsel $[-\text{ə}]$ vaak vervangen wordt door de $[-s]$. Deze verandering observeer ik ook in het Sittards bij woorden op $[-\text{ər}]$. Deze woorden krijgen van oudsher een meervoud op $[-\text{ə}]$, bijv.: *wèkker – wèkkesj (wekker – wekkers)*. Tegenwoordig hoor ik ook *wèkkers (wekkers)* gebruikt worden. Ook bij de klinkers die gevoelig zijn voor alternantie is het niet altijd duidelijk of er alternantie plaatsvindt of dat er met behulp van een –

[ə]de meervoudsvorm wordt gemaakt. Dit kan per dialect, maar ook per spreker van hetzelfde dialect verschillen. Zo komen de vormen *appele* en *eppele* beiden voor in het Limburgs als meervoudsvorm van *appel*.

In dit eindwerkstuk zal ik onderzoek doen naar de meervoudsvorming van zelfstandige naamwoorden op –[ə] om duidelijk te krijgen in hoeverre deze verandering tot nu toe heeft plaatsgevonden. Dit ga ik doen aan de hand van de vraag: *In hoeverre maakt men in het Oost- en Centraal-Limburgs gebruik van de –[ə] en de –[s] als meervoudsuitgang bij zelfstandige naamwoorden op –[ə]?* Deze vraag ga ik onderzoeken aan de hand van drie aspecten aangaande de sprekers die van invloed kunnen zijn op taalverandering, met elk een bij behorende deelvraag. Hierbij gaat het om *leeftijd*, de mate van contact met het Nederlands: de *intensiteit* (onderverdeeld in de verhouding Limburgs-Nederlands op dagelijkse basis gesproken wordt en de taal die thuis gesproken wordt) en de *attitude* van sprekers ten opzichte van het Nederlands en Limburgs. *Intensiteit* bestaat uit twee onderdelen en hier heb ik ook twee deelvragen bij. In het *Theoretisch kader* onder 2.4 verklaar ik hoe ik bij deze aspecten ben gekomen. Hier geef ik naar aanleiding van literatuur hypothesen bij de deelvragen. De eerste vraag hoort bij het aspect *leeftijd*, de tweede en derde vraag bij het aspect *intensiteit* en de laatste vraag bij het aspect *attitude*. De vier deelvragen zijn als volgt:

1. *Speelt leeftijd een rol bij het gebruik van de –[ə] of –[s] als meervoudsuitgang bij woorden op –[ə] in het Oost- en Centraal-Limburgs?*
2. *Speelt de verhouding Limburgs-Nederlands die men op dagelijkse basis spreekt een rol bij het gebruik van de –[ə] of –[s] als meervoudsuitgang bij woorden op –[ə] in het Oost- en Centraal-Limburgs?*
3. *Speelt de taal die men in de thuissituatie spreekt een rol bij het gebruik van de –[ə] of –[s] als meervoudsuitgang bij woorden op –[ə] in het Oost- en Centraal-Limburgs?*
4. *Speelt de attitude ten opzichte van het Nederlands en Limburgs een rol bij het gebruik van de –[ə] of –[s] als meervoudsuitgang bij woorden op –[ə] in het Oost- en Centraal-Limburgs?*

In het *Theoretisch kader* schets ik een beeld van het gebied dat onderzocht is, de talige achtergrond van dit gebied, hoe het Nederlands en Limburgs naast elkaar bestaan en beschrijf ik onder welke omstandigheden taalverandering door taalcontact kan plaatsvinden en welke factoren hierbij belangrijk zijn. Tot slot zal ik de meervoudssituatie van het Limburgs en Nederlands beschrijven. Vervolgens zal ik in 3. *Methode* het experiment beschrijven dat ik heb uitgevoerd alsmede de personen die hieraan deel hebben genomen en hoe dit experiment in zijn werk ging. Hierna zal ik de resultaten van dit experiment bespreken.

2. Theoretisch kader

In deze sectie schets ik een beeld van de relevante thema's aangaande dit onderzoek. Eerst zal ik het geografisch gebied beschrijven en de talige achtergrond van dit gebied, vervolgens zal ik beschrijven hoe het Nederlands en Limburgs naast elkaar bestaan. Vervolgens beschrijf ik voorwaarden voor taalveranderingen door taalcontact en welke factoren hierbij belangrijk zijn en wat het *ontlenen* van elementen uit een andere taal precies inhoudt. Tot slot beschrijf ik de meervoudssituatie van het Limburgs, Nederlands, Frans en Duits van woorden op $[-\text{ə}l]$, waarbij ik het Limburgs en Nederlands ook in bredere zin behandel.

2.1 Het Limburgs taalgebied

Limburgs wordt gesproken in drie landen: Nederland, België en Duitsland¹. Op onderstaande kaart wordt aangegeven waar het Limburgs gesproken wordt.

Figuur 1 Het taalkundig Limburgs taalgebied

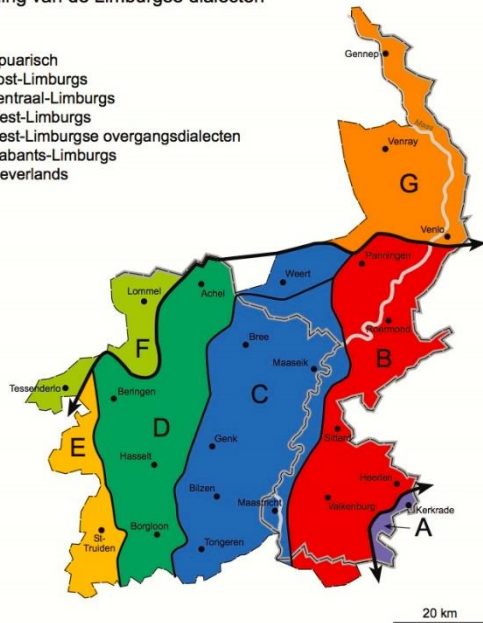
Binnen Limburg worden er niet enkel dialecten gesproken die taalkundig tot het Limburgs behoren². Het taalgebied in Nederlands- en Belgisch-Limburg is op te delen in zeven dialectgroepen: het Ripuarisch, Oost-Limburgs, Centraal-Limburgs, West-Limburgs, West-Limburgse overgangsdialecten, Brabants-Limburgs en Kleverlands.

¹ In Duitsland maakt men geen onderscheid tussen Limburgs en Ripuarisch.

² Politiek gezien worden al deze dialectgroepen wel tot het Limburgs gerekend.

Indeling van de Limburgse dialecten

- A Ripuarisch
- B Oost-Limburgs
- C Centraal-Limburgs
- D West-Limburgs
- E West-Limburgse overgangsdialecten
- F Brabants-Limburgs
- G Kleverlands

Figuur 2 Een verdeling van het taalgebied in Limburg in dialectgroepen.

Van de Wijngaard & Keulen (2007) hebben deze kaart samengesteld aan de hand van isoglossen. Zij geven aan dat taalkundig slechts die dialecten worden gerekend tot het Limburgs waarbij men *ik maak* zegt als *ich* [ix] *maak* (of *maok*). Dialecten/dialectgroepen die gebruik maken van het richting Nederlands gaande *ik*, het Kleverlands en het Brabants-Limburgs behoren daarom niet meer binnen hun taalkundige definitie van het Limburgs. Ook de dialecten/dialectgroep die gebruikt maakt/gebruik maken van het richting Duits gaande *mach*, wat bij het Ripuarisch het geval is, wordt/worden niet meer tot het Limburgs gerekend. Ik zal mij richten op de dialectgroepen binnen Nederland die taalkundig gezien tot het Limburgs gerekend worden: het Oost- en Centraal-Limburgs.

2.2 Talige achtergrond van huidig Nederlands-Limburg

Tot 1794 bestond de provincie Limburg zoals wij die nu kennen nog niet. Limburg was onderverdeeld in veel kleinere gebieden. In 1794 kwam daar verandering in door de Franse bezetting van Maastricht. Frankrijk maakte één provincie van al deze deelstaatjes. Belgisch- en Nederlands-Limburg werden gedoopt tot Nedermaas.

In 1814 werden de zuidelijke Nederlanden ingelijfd bij het rijk van Willem I en bij de splitsing van Nederland en België in 1830 werd Limburg bij België ingedeeld. Dit duurde tot 1839, waarna Limburg deel uit ging maken van de Duitse Bond tot 1866, met uitzondering van Maastricht en Venlo. Zij werden ingedeeld bij het Koninkrijk der Nederlanden. In 1867 werd Limburg vervolgens de elfde provincie van het Koninkrijk der Nederlanden.

Op den Camp (1993) geeft aan dat de binding met Nederland echter pas kwam met het aanbreken van de Eerste Wereldoorlog. Hij geeft het gevoel dat onder de bevolkte heerste voor deze

periode aan met het citaat “Den Hollender gief niks, dee plük eus wel, mer dat is auch alles” (de Hollander geeft niks, maar plukt ons wel en dat is ook alles) uit de *Maastrichter Almanak*. Hierna zou men ook mede door de opening van de mijnen meer binding krijgen met de rest van Nederland, maar tot op de dag van vandaag zijn er Limburgers die zich niet met Nederland verbonden voelen en het idee hebben dat ze er in politiek Den Haag niet toe doen. Tegenwoordig leven het Nederlands en het Limburgs naast elkaar. Iedere Limburger spreekt Nederlands en een ruime meerderheid spreekt ook Limburgs en vrijwel iedereen verstaat Limburgs.

Dat Maastricht eerder tot Nederland werd gerekend dan de rest van Limburg heeft Maastricht overigens niet per se een talige voorsprong op het Nederlands gegeven. Op den Camp (1993) benoemt een verhaal van Arnold Ising, een noorderling, die in 1856 Maastricht bezocht en deze stad allerm minst bij de rest Nederland vond passen: “men spreekt er in de eerste plaats Mastreegs (eene taal op zichzelf, waarover en waarin boeken geschreven zijn), in de tweede plaats Fransch, in de derde plaats Hollandsch met een sterk accent; men betaalt er met Belgische Francs en sentimes.” Ook gaf hij aan dat de cultuur en het landschap sterk verschilden.

Dit vinden we ook in de reisverslagen van Craanbroek uit 1874-1888 (Op den Camp 1993). Daarbij zegt Craanbroek over Limburg in het algemeen: “Dwaalt gij over de bergen, klopt gij aan de eenzame boerenhoeven, wisselt gij een woord met den arbeider op den akker, met het deerntje dat de koe hoedt. Het kan u ligt gebeuren dat uw Hollandsch evenmin wordt verstaan, als gij een letter begrijpt van de taal, die gij hoort.”

2.3 Het Nederlands en Limburgs naast elkaar.

Hickey (2010) zegt dat de geschiedenis geen voorbeelden biedt van gemeenschappen die met elkaar in contact stonden, waarbij de taal niet beïnvloed is door dit contact. Er zit wel verschil in hoeverre een taal een andere taal beïnvloedt. Waar meerdere talen in een samenleving naast elkaar bestaan is het dan ook onvermijdelijk dat deze talen invloed op elkaar uitoefenen. Dit is ook in Limburg het geval. Waar eerder het Frans en het Duits al grote invloed hebben gehad op het Limburgs, is dit tegenwoordig het geval voor het Nederlands. Dit geldt zowel voor de invloed van het Nederlands op het Limburgs als andersom (wanneer een Limburger Nederlands spreekt).

Het Limburgs en het Nederlands bestaan naast elkaar als een hoge variant (het Nederlands) en een lage variant (het Limburgs). In een klassieke situatie van diglossie³ zou dit volgens Meyerhoff (2011) betekenen dat het Limburgs vooral gebruikt wordt in informele situaties en het Nederlands in formele situaties. In de praktijk komt het er echter op neer dat het Nederlands de taal in het onderwijs is en het Limburgs gebruikt wordt ‘waar dat kan’. Als de ambtenaar op het stadhuis Limburgs spreekt, dan is dat de voertaal. Spreken de betrokken politici allemaal Limburgs dan wordt

³ Systeem waarin twee talen naast elkaar bestaan met een ‘hoge’ en een ‘lage’ variant.

ook hier Limburgs gebruikt. Het is dan ook zeker niet vanzelfsprekend dat vergaderingen in het Nederlands worden gehouden. De schrijftaal is in de meeste gevallen wel Nederlands. Dit omdat Limburgers niet op school leren in het Limburgs te schrijven. In media waar de geschreven taal lijkt op de spreektaal, bijvoorbeeld *WhatsApp*, wordt wel gebruik gemaakt van het Limburgs. Zo blijkt uit onderzoek van Nguyen et al. (2015) dat op *Twitter* 7,5% van de tweets in Limburg in het Limburgs is. Dit lijkt niet veel, maar in dit onderzoek zijn ook tweets in het Engels en andere talen meegenomen. Engels bedroeg bijvoorbeeld al 17% van de tweets. Ook zeggen ze dat wanneer er een dialoog ontstaat er in Limburg vaker wordt overgestapt naar het Limburgs, dan bijvoorbeeld in Friesland naar het Fries. Zij geven niet aan hoeveel Nederlandse tweets er in Limburg verstuurd worden. Wel zeggen ze dat dit de meeste tweets zijn. Daarbij is het van de tweets die niet in het Limburgs geschreven zijn moeilijk om te weten of dit inwoners of bezoekers van de provincie zijn. Zij zeggen dat de eerste tweet vaak in het Nederlands is, maar dat wanneer er een dialoog ontstaat er in Limburg vaker wordt overgestapt op het Limburgs, dan in Friesland op het Fries. in Ook Van de Velde et al. (2007) geeft aan dat Limburgs bij de leeftijdsgroep van 11-27 jaar oud veel voorkomt bij chatten en sms'en.

Dit onderzoek bestudeert of er tegenwoordig grammaticale veranderingen plaatsvinden in het Limburgs, specifiek aangaande meervouden van woorden op $[-\text{ə}]$. Van oorsprong komt hier in het Limburgs een schwa achter, terwijl het Nederlands hier een meervoud op $[-s]$ maakt. De overgang van $[-\text{ə}]$ naar $[-s]$ is niet geheel nieuw te noemen. Waar het *Zittesj Woordeboek* nog consequent een $[-\text{ə}]$ voorschrijft, vinden we op www.mestreechtaol.nl al zowel de $[-\text{ə}]$ als de $[-s]$ terug. Zo staat onder het woord *eikel* (*eikel*) in het *Zittesj Woordeboek* de meervoudsvorm *eikele* (*eikels*), maar staat op www.mestreechtaol.nl zowel de vorm *eikele* (*eikels*) als *eikels* (*eikels*). In dit onderzoek wordt gekeken naar de huidige voorkeur van de proefpersonen binnen het Oost- en Centraal-Limburgs.

Hieronder zal ik het taalcontact tussen het Nederlands en Limburgs beschrijven, de gevolgen hiervan en zal ik het hebben over de factoren die zorgen voor taalverandering.

2.4 Taalverandering door taalcontact en de factoren die hieraan ten grondslag liggen.

Talen leven en veranderen continu. Het Limburgs neemt een nieuw suffix aan dat eerder niet voorkwam bij woorden op $[-\text{ə}]$, namelijk de $[-s]$. Dit gebeurt waarschijnlijk door het intensieve contact met het Nederlands. Eerst zal ik het begrip *lenen* definiëren om vervolgens de vormen van *ontlening* en *imposition* tussen het Nederlands en Limburgs duidelijk te maken. Hierna zal ik het hebben over affix-ontleding om tot slot factoren die van invloed zijn op taalverandering door taalcontact te geven.

Winford (2010) geeft de volgende definitie van *lenen*:

“borrowing can be defined as the transfer of linguistic materials from an SL into an RL via agency of speakers for whom the latter is the linguistically dominant language.”

Hiermee zegt Winford (2010) dat er linguïstisch materiaal ontleend wordt aan de tweede taal van een spreker die toegepast wordt op de eerste taal. *SL* is hier de tweede taal en *RL* de eerste taal. Het tegenovergestelde bestaat ook. Dit heet *imposition*. Hierbij worden kenmerken uit de eerste taal gebruikt bij het spreken van de tweede taal. Zowel *ontlening* als *imposition* vinden we terug in Limburg.

Als een Limburger Nederlands spreekt zien we verschillende kenmerken van het Limburgs weerspiegelt op het Nederlands (*imposition*). Dit vinden we terug op: lexicaal gebied: *wil je een tas (kop) soep?, dat deed ik extra (expres)*; grammaticaal gebied: voorkeur voor woordvolgorde van persoonsvorm en voltooid deelwoord. Zo gebruiken Limburgers vaker eerst het voltooid deelwoord en dan het hulpwerkwoord dan de rest van Nederland, bijv.: *hij zegt dat het werk gedaan wordt.* en fonologisch gebied, dan bedoel ik niet alleen de zachte g (die immers ook onder Brabanders voorkomt), maar ook het gebruikt van stoot- en slepton. Deze tonen klinken door in het Nederlands en zorgen er ook voor dat het Limburgs vaak bestempeld wordt als ‘zangerig’.

Het Nederlands heeft, vooral op lexicaal gebied, ook een enorme invloed op het Limburgs (*ontlening*). Venner (2001) geeft aan dat Limburg zich pas is gaan oriënteren op Nederland sinds de Eerste Wereldoorlog. Het neutrale Nederland gaf veiligheid aan Limburg dat aan de westkant grenst aan België, waar het niet veilig was en aan de oostkant grensde aan het Duitse gevaar. Bovendien gingen de grenzen helemaal dicht en werd er aan de zuidzijde zelfs prikkeldraad geplaatst dat onder stroom gezet werd. Sindsdien zijn er Limburgse woorden deels of helemaal vervangen door Nederlandse, aangepast op de fonologie van het Limburgs. Zo spreekt tegenwoordig bijna niemand meer over een *pepel (vlinder)*, maar eerder over een *vlènjer*. Ook *sjtase (station)* wordt tegenwoordig vaak vervangen voor *sjtation* en zo zijn er nog talloze andere voorbeelden. Op grammaticaal gebied heeft het Nederlands echter een stuk minder invloed op het Limburgs. Thomason (2010) geeft aan dat bij een intensiever contact men eerder geneigd is naast lexicale ook structurele kenmerken over te nemen. Het lexicon is hiermee veranderlijker dan de grammatica. Dit wil niet zeggen dat er grammaticaal gezien nog niets veranderd is. Waar men vroeger uitsluitend *Ich bin óm twee oere dao (ik ben er om twee uur)* kon zeggen, hoort men tegenwoordig steeds vaker: *Ich bin er om twee oer*. Zowel het bijwoord *er* heeft zijn intreden gedaan in de grammatica van het Limburgs, als het gebruik om meerdere uren in enkelvoudsvorm te gebruiken.

Aangezien Limburg ook bij het Franse rijk en de Duitse Bond heeft gehoord, vinden we ook nog veel Duitse en Franse woorden terug in het Limburgs (vaak weer aangepast op de Limburgse fonologie). Franse woorden zijn vaak goed te herleiden, maar met Duitse, en ook Nederlandse, woorden is dit vaak een stuk lastiger. Dit omdat het Duits, Nederlands en Limburgs alle drie Germaanse talen zijn en hierdoor per definitie al veel overlap in woordenschat hebben. Voorbeelden van Franse woorden zijn: *versjèt (fourchette, vork)* en *gezèt (gazette – krant)*.⁴

Ik heb onderzoek gedaan naar suffixontlening. Er zijn volgens Seifart (2015) twee manieren om suffixen uit een taal te ontlennen. Dit gebeurt ofwel doordat woorden worden geleend met hun bijbehorende flexie of dat talen bekend zijn met de andere taal en zodoende dit affix overnemen. Zij geven aan dat de tweede manier zeer zeldzaam is en dat bijna alle affixontlening via de eerste manier plaatsvindt. Om aan criterium één te voldoen gelden er drie condities:

1. Er is een set van complexe leenwoorden die het geleende affix gemeen hebben. Dit betekent dat er meerdere woorden met dezelfde vervoeging geleend moeten worden.
2. Er is een set van leenwoordparen, één met en één zonder het affix. In dit geval moet dus zowel de enkelvoudsvorm- als meervoudsvorm geleend zijn.
3. Complexe leenwoorden hebben een lagere frequentie dan simpele leenwoorden. Dit komt er in dit geval op neer dat het enkelvoud vaker voorkomt dan het meervoud.

Het Limburgs voldoet aan al deze criteria. Het heeft meerdere woorden uit het Nederlands ontleend met een *-[s]* als suffix in het meervoud. Ook de enkelvoudsvormen zijn daarbij ontleend aan het Nederlands, waarbij de enkelvoudsvorm vaker gebruikt wordt dan de meervoudsvorm. We kunnen er vanuit gaan dat het suffix indirect geleend is. Deze redenering gaat niet alleen op voor woorden op *-[əl]*, maar bijvoorbeeld in het Sittards ook voor woorden op *-[ər]*. Van oorsprong wordt dit een meervoud op *-[ə]*, maar tegenwoordig observeer ik ook *-[ərs]*, bijv.: *wèkker – wèkkesj/wèkkers (wekker – wekkers)*. Over de verschillende meervoudsvormen en geobserveerde veranderingen staat meer in 2.5.1.

Gardani (2012) stelt dat inflectie niet vaak wordt ontleend via taalcontact, maar dat dit bij meervoudsmorfemen wel vaker voorkomt dan bij andere morfemen. De verklaring die hij hierbij geeft is dat meervoud in de NP een prototypische categorie is en de inflectie daardoor meer lijkt op derivatie. Hierbij zegt hij dat derivatie makkelijker te ontlennen is dan flectie. De tweede verklaring die hij geeft is dat meervoudsmorfemen meestal worden toegevoegd aan een woord en hiermee een toevoeging aan het woord zijn in plaats van een aanpassing. Zo zou in het geval van het Limburgs

⁴ Interessant hier is dat het Nederlandse woord *krant* ook zijn intreden kent. Meer en meer hoort men *krantj* zeggen. Hierbij wordt door sommige mensen echter een scheiding gemaakt tussen *gèzet* en *krantj*. Een *gèzet* wordt hier gebruikt voor uitgebreide dagbladen (bijv. *de Volkskrant* en *de Limburger*) en *krantj* voor dunnere dagbladen (bijv. *Metro*) of weekbladen (bijv. *het Zondagsnieuws*). We zien hier een vorm van 'semantic shift'

beusjtels (*borstel*) in plaats van *beusjtele* (*borstels*) als meervoud van *beusjtel* (*borstel*) eenvoudiger ontleend moeten zijn dan een andere observatie die ik heb gemaakt betreffende woorden op *-[ər]*. Hierbij verandert het morfeem *-[ər]* in *-[ə]* (*wèkker – wèkkesj/wèkkesj*). In het eerste geval wordt de *-[s]* toegevoegd aan het woord en in het tweede geval wordt de *[r]* vervangen voor *[j]*. Daarbij maakt Gardani een verschil tussen *positive* en *substitutive transfer*. In het eerste geval ontstaat er een tweede vorm naast de al bestaande vorm (hier komen *beusjtele* en *beusjtels* allebei voor). In het tweede geval vervangt de nieuwe vorm de oude (*beusjtels* vervangt *beusjtele*, het woord *beusjtele* verdwijnt uit de taal).

Thomason (2010) geeft drie factoren aan die van belang zijn bij taalverandering door taalcontact:

1. De aanwezigheid of afwezigheid van imperfect leren;
2. Intensiteit van het contact;
3. Attitude van de spreker.

Alle drie de punten zijn toepasbaar op het Limburgs. Het eerste punt gaat over taalverwerving en is hier van minder belang. Dit gaat vooral over vroegere vreemde taalverwerving. Het Nederlands bij Limburgers moet men volgens mij eerder als tweede eerste taal beschouwen. In dit onderzoek zal ik daarom de intensiteit van het contact met het Nederlands toetsen en welke attitude men ten opzichte van het Limburgs en het Nederlands heeft. Thomason (2010) zegt dat het bij de intensiteit gaat over de duur van het contact en de mate van meertaligheid. Hoe langer dit contact duurt en hoe beter men de talen leert beheersen, des te groter is de kans dat naast lexicale kenmerken ook structurele kenmerken worden overgenomen. De intensiteit test ik op het gebied van de verhouding Nederlands-Limburgs die men op dagelijkse basis spreekt en de taal die men in de gezinssituatie spreekt. Dit laatste valt onder deze categorie omdat men met ouders, partner en kinderen vaak veel spreekt. Ik heb ervoor gekozen om de verhouding Nederlands-Limburgs en de taal die men thuis spreekt te bespreken aan de hand van twee aparte analyses. Dit omdat deze niet helemaal overlappen. Ook kan het voor een spreker lastig zijn in te schatten hoeveel procent hij op dagelijkse basis een taal spreekt. De taal die men thuis spreekt is daardoor beter meetbaar. Men spreekt taal A of taal B (hierop zijn natuurlijk uitzonderingen). Als een spreker intensiever contact heeft met de andere taal zegt Thomason (2010) dat deze eerder structurele kenmerken zal overnemen. Ik verwacht dan ook dat men bij een intensiever gebruik van het Nederlands vaker de *-[s]* zal gebruiken.

Matras (2010) geeft aan dat attitudes ervoor kunnen zorgen dat woordvormen niet worden overgenomen uit een andere taal. Ook zegt hij dat een open en flexibele attitude ten opzichte van een taal ervoor zorgt dat sprekers openstaan voor nieuwe vormen van woorden, die kunnen leiden

tot taalverandering. Wanneer men negatief staat tegenover de andere taal zal men proberen zo min mogelijk over te nemen.

Een laatste factor die van invloed kan zijn op taalverandering, zowel door taalcontact als vanuit de taal zelf, is leeftijd. Dit heb ik getest door de schijnbare tijdmethode te gebruiken. Meyerhoff (2011) zegt dat wanneer jongere sprekers de taal anders gebruiken dan de oudere sprekers er vanuit wordt gegaan dat er taalverandering heeft opgetreden binnen de gemeenschap. Bij de schijnbare tijdmethode worden sprekers van verschillende leeftijden uit een taalgemeenschap getest op hetzelfde moment. Waardoor de huidige staat van spreker wordt getest onder verschillende generaties sprekers. Aangezien het gebruik van de *-[s]* een relatief nieuw fenomeen is, verwacht ik dat jongere sprekers hier vaker gebruik van zullen maken dan oudere sprekers.

2.5 Meervoud

Zoals in 2.2 beschreven stond het Limburgs in de afgelopen eeuwen in contact met drie talen: Frans, Duits en Nederlands. Het Frans kent geen woorden op *-[ə]*. Het Frans gebruikt wel standaard de uitgang *-[s]* in het meervoud. In het Duits veranderen woorden op *-[ə]* niet van vorm. In het enkelvoud en meervoud zijn deze woorden hetzelfde⁵, bijv.: *der Esel – die Esel (de ezel – de ezels)*. Meervouden met een *-[s]* komen alleen voor bij zelfstandige naamwoorden uit de laatste paar eeuwen als *das Foto – die Fotos (de foto – de foto's)*. Aangezien het overnemen van deze *-[s]* in het Limburgs een relatief nieuw fenomeen lijkt te zijn zal ik mij vooral richten op de invloed van het Nederlands. Het Limburgs en het Nederlands zal ik daarom hieronder uitgebreider beschrijven.

2.5.1 Limburgse meervoudssituatie

De Limburgse meervoudssituatie is een stuk complexer dan de Nederlandse. In het Limburgs zijn er 6 verschillende soorten gangbare meervouden.⁶ Het gaat hier om de volgende soorten:

1. Meervouden op een *-[ə]*. Dit is het basismeervoud in het Limburgs en is voor de meeste woorden toepasbaar. Er komt een *-[ə]* achter het zelfstandige naamwoord, bijvoorbeeld: *kip – kippe (kip – kippen)*;
2. Meervoud op een *-[s]*. Meervouden op een *-[s]* komen in het Limburgs alleen voor als een woord eindigt op een klinker of een schwa, bijv.: *wage – wages (wagen – wagens)*. Diminutieven⁷ eindigen in het Limburgs standaard op een schwa en krijgen dan ook standaard een meervoud op *-[s]*. Ook bij leenwoorden kan een *-[s]* voorkomen;

⁵ Geerits, D. (1992). *Grundgrammatik*. Zutphen: Thieme.

⁶ Het Sittards kent zelfs nog een zevende, de overgang van woorden op *-[ər]* naar een meervoud op *-[ə]*.

⁷ Diminutieven zijn in het Limburgs, mits de klinker daar gevoelig voor is, altijd onderhevig aan alternantie, bijv.: *taofel – täöfelke (tafel – tafeltje)*.

3. Meervoud op $[-\text{ər}]$. Vooral onzijdige woorden kunnen een meervoud op $[-\text{ər}]$ krijgen, bijv. *dörp – dörper (dorp – dorpen)*;
4. Klinkeralternantie zonder toonverandering. Een klinker die gevoelig is voor alternantie verandert in een andere klinker. Dit kan gebeuren bij beklemtoonde klinkers die gevoelig zijn voor alternantie. Het gaat hier om de volgende klinkerparen, met in de laatste kolom een voorbeeldwoord;

Enkelvoud	Meervoud	Voorbeeld
A	e	<i>bank – benk (bank – banken)</i>
aa	ae	<i>aap – aep (aap – apen)</i>
o	ö	<i>pot – pöt (pot – potten)</i>
oo	eu	<i>woosj – weusj (worst – worsten)</i>
oe	uu	<i>boek – buuk (buik – buiken)</i>
ao	äö	<i>sjaop – sjäöp (schaap – schapen)</i>
ou	ui	<i>bouk – buik (boek – boeken)</i>
ó	u	<i>bók – buk (bok – bokken)</i>

Tabel 1 klinkers gevoelig voor alternantie met hun meervoudsvorm en voorbeeld.

5. Klinkeralternantie met toonverandering. Dit werkt hetzelfde als punt vier alleen verandert naast de klinker het woord/de lettergreep ook van een sleптоon naar een stoottoon, bijv.: *tandj – tenj (tand – tanden)*;
6. Toonverandering. Hoewel deze variant minder vaak voorkomt dan de bovenstaande vijf, is er toch een aanzienlijk aantal woorden dat de meervoudsvorm maakt door enkel te veranderen van sleптоon naar stoottoon, bijv.: *knien – knien (konijn – konijnen)*.

In dit verslag richt ik mij op woorden op $[-\text{ə}]$. Deze hebben van oudsher een meervoud op $[-\text{ə}]$, bijv.: *aezel – aezele (ezel – ezels)*. Als de klinker gevoelig is voor alternantie kan dit ook optreden, maar dit is niet altijd het geval, bijv.: *appel – eppel* en *waffel – waffele*. Ik observeer bij de groep zonder alternantie een overgang naar de $[-\text{s}]$ (*aezele* wordt in dit geval *aezels*).

Ik observeer meerdere veranderingen van het meervoudsgebruik in het Limburgs. Zo bestaan soms de vormen met alternantie en zonder alternantie maar met $[-\text{ə}]$ naast elkaar (bijv.: *appel – appele/eppel*). Dit kan per dialect, maar ook per persoon binnen één dialect verschillen. Ook zie ik in het Sittards een verschuiving bij woorden op $[-\text{ər}]$. Van oorsprong wordt dit $[-\text{ə}]$, maar tegenwoordig hoort men ook $[-\text{ərs}]$, bijv.: *wèkker – wèkkesj/wèkkers (wekker – wekkers)*. Om erachter te komen hoe het er met deze vormen voorstaat zou meer onderzoek gedaan moeten worden.

2.5.2 Nederlandse meervoudssituatie.

Het Nederlands kent twee vaak voorkomende soorten meervouden: meervoudsvormen op $-\text{[ə(n)]}$ en op $-\text{[s]}$. Hieronder zal ik uiteenzetten in welke gevallen de $-\text{[ə(n)]}$ of $-\text{[s]}$ worden gebruikt en in welke gevallen zowel $-\text{[ə(n)]}$ als $-\text{[s]}$ mogelijk zijn. Trommelen & De Haas (1993) en Booij & Santen (1998) geven beiden een overzicht op een andere manier. Waar Trommelen & De Haas (1998) zich meer richten op de plaats in de mond waar klinkers en medeklinkers gevormd worden en de combinatie hiervan, richten Booij & Santen (1993) zich meer op de positie van de klemtoon in een woord. Eerst zal ik een overzicht geven van Trommelen & De Haas (1998) om daarna het overzicht uit Booij & Santen (1993) weer te geven.

1. Meervoud op $-\text{[ə(n)]}$:
 - a. Nomina eindigend op een obstruent, bijv: vis - vissen;
 - b. Nomina eindigend op een diftong of lange vocaal in combinatie met een halfvocaal;
 - c. Nomina eindigend op een lange vocaal plus sonorante consonant, bijv. *raam* – *ramen*, of korte vocaal met twee sonorante consonanten, bijv.: *kern* - *kernen*.
 - d. Monosyllabische nomina eindigend op een korte vocaal, bijv.: *bal* – *ballen*, en sonorante klinker of eindigend op een voorvocaal (*ie, ee, uu, eu*), bijv.: *zee* – *zeeën*.
2. Meervoud op $-\text{[s]}$:
 - a. Polysyllabische nomina eindigend op een voorvocaal, bijv.: *dominee* – *dominees*;
 - b. Nomina eindigend op een achtervocaal (aa, oo, oe), bijv.: *tuba* – *tuba's*;
 - c. nomina eindigend op schwa en sonorante consonant, bijv.: *lepel* – *lepels*;
 - d. polysyllabische nomina eindigend op een volle korte vocaal en één sonorante consonant, waarbij de hoofdklemtoon niet op de laatste lettergreep valt, bijv.: *bizon* – *bizons*.
3. Meervoud op $-\text{[ə(n)]}$ en $-\text{[s]}$:
 - a. Ongelede nomina (nomina die niet verder in morfemen gesplitst kunnen worden) eindigend op een schwa, bijv.: *acte* – *actes*.
4. Onduidelijke categorie
 - a. Polysyllabische nomina eindigend op een beklemtoonde syllabe met een korte vocaal en een sonorante consonant, bijv.: *kolom* – *kolommen* en *roman* - *romans*.

Booij & Santen (1998) baseren de indeling bij ongelede woorden meer op klemtoon:

1. Stam eindigt op onbeklemtoonde lettergreep: $-\text{[s]}$, bijv.: *bezem* – *bezems*.
2. Stam eindigt op beklemtoonde lettergreep: $-\text{[ə(n)]}$, bijv.: *boer* – *boeren*.

Dit laten zij duidelijk zien met de volgende meervoudsparen:

Proféssors – professóren

Réctors – rectóren

Mótors - motóren

Zij geven hierop als uitzondering persoonsnamen, bijv.: *broer – broers*, en veel leenwoorden, bijv.:
tram – trams

Ook zeggen ze dat het meervoudssuffix niet altijd te voorspellen is op basis van de klankvorm. Sommige woorden met de zelfde vorm krijgen een ander meervoud, bijv.: *bal – ballen/bals*.

Tot slot hebben sommige woorden twee meervoudsvormen waarvan er één bijzonder (deftiger/archaischer) klinkt, bijv.: *appel – appels/appelen*

De woorden waar dit onderzoek zich op richt, woorden op $-\text{[ə]}$, kennen in het Nederlands dus uitsluitend een uitgang op $-\text{[s]}$, met uitzondering van het woord *engel*.

Gelede woorden vallen binnen hetzelfde klemtoonpatroon. Wel geldt voor woorden met een suffix met een schwa dat deze, ondanks dat hier geen klemtoon op zit, eindigen op een $-\text{[s]}$, bijv.: *bakker - bakkers*. Nomina op een schwa die beide vormen toestaan zijn: *-isme, -te, ge- ... -te* en $-\text{[ə]}$. Verkleinwoorden nemen echter altijd een $-\text{[s]}$. Dit geldt ook voor de suffixen *-age, -ette* en de $-\text{[ə]}$ gebruikt als vrouwelijk suffix, bijv.: *studente – studentes*.

Tot slot staan woorden op *-aar, -aard, -enaar, -eur* en *-ier* variatie toe, bijv.: *directeurs – directeurs, herbergiers – *herbergieren* en **scholiers - scholieren*.

Slechts een select groepje woorden staat zowel de $-\text{[ə(n)]}$ als de $-\text{[s]}$ als meervoudsvorm toe. Uit zowel Trommelen (1993) & De Haas als Booij & Santen (1998) blijkt dat het gaat om woorden op een schwa, specifiek volgens Booij & Santen op *-isme, -te, ge- ... -te* en $-\text{[ə]}$. Wel zijn er nog uitzonderingen binnen andere categorieën. Booij & Santen (1998) geven aan dat vooral de woorden op *-aar, -aard, -enaar, -eur* en *-ier* grote variatie vertonen (zowel met enkelvoudig meervoud als meervoudig meervoud).

Woorden op $-\text{[ə]}$ eindigen dus standaard op een $-\text{[s]}$. Uitzonderingen hierop zijn: *appel – appels/appelen, mossel – mossels/mosselen* en *engel – engelen*. Booij & Santen (1998) geven wel aan dat het gebruik van het meervoud op $-\text{[ə(n)]}$ bij deze categorie woorden archaisch klinkt⁸.

⁸ Met uitzondering van *engel*.

3. Methode

Om te testen welke varianten door de sprekers van het Centraal- en Oost-Limburgs gebruikt worden, is ervoor gekozen om een experiment uit te voeren onder sprekers van deze dialectgroepen.

Proefpersonen kregen schriftelijk 15 zinnen te zien, waarbij zij steeds het dikgedrukte woord van enkelvoud om moesten zetten naar meervoud. In 10 zinnen betrof het een zelfstandig naamwoord op -el, de overige vijf zinnen dienden als fillers. De gegevens zijn met elkaar vergeleken aangaande: leeftijd, gesproken verhouding Nederlands en Limburgs op dagelijkse basis, de taal die men thuis spreekt en de attitude ten opzichte van het Nederlands en Limburgs. Later te noemen als *leeftijd*, *verhouding*, *thuis taal* en *attitude*. Zoals in het *Theoretisch kader* besproken horen *verhouding* en *thuis taal* bij het kenmerk *intensiteit*. Ik heb dus getest op *leeftijd*, *intensiteit* en *attitude*.

3.1 Materiaal

In dit onderzoek zijn 10 woorden op –[ə]l getest. Er is uiteindelijk voor gekozen om 10 woorden te testen en niet meer, omdat het onderzoek afgenomen werd op de markt. Het was daarom belangrijk dat het onderzoek niet te lang duurde. Over de precieze afname staat meer in de paragraaf 3.3

Afname.

Om de testitems zo gelijk mogelijk te houden, is ervoor gekozen om woorden te kiezen met een gelijke woordfrequentie. Aangezien ik een grammaticale verandering probeerde te toetsen, is ervoor gekozen om woorden te kiezen met een lage frequentie in het taalgebruik onder Nederlanders. Wanneer er zou zijn gekozen voor woorden met een hoge frequentie kan het zo zijn dat de proefpersoon dit meervoud als vaste combinatie heeft geleerd. Door laagfrequente woorden te kiezen wordt eerder gekeken naar de vorming van het meervoud.

Ondanks dat het Nederlands en het Limburgs andere talen zijn, gaat het in de gebruikte databases (*e-Lex* en *CELEX*) om het taalgebruik onder Nederlanders. Dit in combinatie met het niet voorhanden zijn van een dergelijke database van het Limburgs, heb ik ervoor gekozen om de woordfrequentie van de Nederlandse woorden te gebruiken bij de keuze van de Limburgse equivalenten. Uit praktische overwegingen betrof het steeds Limburgse woorden waarvan het equivalent lijkt op het Nederlands. Wanneer er gekozen was voor woorden waarbij dit niet het geval is gaf dat een aantal complicaties. Ten eerste moesten de woorden gelijk zijn voor alle dialecten binnen het Oost- en Centraal-Limburgs en bekend zijn bij alle generaties van deze dialectgroepen. Daarbij kwam nog dat de woorden op –[ə]l geen klinker mochten hebben die gevoelig is voor alternantie, aangezien er dan een meervoud met enkel alternantie kan volgen, of de proefpersoon hiermee in ieder geval kan beïnvloeden. Door enkel woorden te kiezen die op het Nederlands lijken is dit opgelost. Hieruit was een grotere keuze en deze woorden zijn bekend bij alle dialecten.

In onderstaande tabel staan de gebruikte woorden met hun bijbehorende frequentie. Ik heb het maximaal aantal voorkomens voor de *CELEX-database* gesteld op 150 voorkomens en voor de *e-Lex-database* op de 50. In de *e-Lex* en *CELEX* heb ik het aantal voorkomens in de corpora laten bereken. De *e-Lex* is verbonden met het *Corpus Gesproken Nederlands*. Het *CELEX* is verbonden met de database van het *INL (Instituut voor de Nederlandse Taal)*.

Nederlands	Limburgs	Frequentie CELEX	Frequentie e-Lex
Klepel	Klaepel	14	4
Kegel	Keigel	72	6
Krekel	Krekel	27	30
Schnitzel	Sjnitsel	13	1
Keutel	Keutel	8	5
Beugel	Beugel	88	26
Buffel	Buffel	88	13
Eikel	Eikel	123	35
Wimpel	Wumpel	36	5
Borstel	Beusjtel	144	10

Tabel 2 woorden experiment met voorkomingsfrequentie CELEX en e-Lex.

Om deze woorden te testen heb ik 15 zinnen gemaakt. Het betrof hier 10 zinnen met bovenstaande zelfstandig naamwoorden op –[ə] en vijf zinnen met fillers. Op deze manier werd getracht de proefpersoon niet het idee te geven dat het alleen maar over woorden op –[ə] ging. De fillers bestonden uit woorden met alternantie en toonverandering in de meervoudsvorm, wat deze vormen inhouden is eerder behandeld in het *Theoretisch kader* onder 2.5.1. Het zelfstandige naamwoord werd in deze zinnen steeds dikgedrukt. Proefpersonen werd gevraagd het dikgedrukte woord te veranderen van enkelvoud naar meervoud.

Tot slot werd proefpersonen gevraagd naar hun (talige) achtergrond. Deze gegevens werden gebruikt om proefpersonen in te delen in categorieën, die vervolgens met elkaar vergeleken werden. De resultaten hiervan staan in sectie 4. *Resultaten*. De vragen die zijn meegenomen in het onderzoek zijn in te delen in drie categorieën:

1. Leeftijd

Geboortejaar:

2. Intensiteit

a. Verhouding

Wat is de verhouding Limburgs en Nederlands dat u spreekt op dagelijkse basis (tot. 100%)?

Limburgs - Nederlands (100%)

b. Thuis taal

Mijn ouders hebben mij opgevoed in het: Limburgs/Nederlands/anders: ...

Met mijn kinderen spreek ik: Limburgs/Nederlands/n.v.t./anders: ...

Met mijn partner spreek ik: Limburgs/Nederlands/n.v.t./anders: ...

3. Attitude

Hoe graag spreekt u Limburgs?

Helemaal niet graag o o o o o o o o heel erg graag

Hoe graag spreekt u Nederlands?

Helemaal niet graag o o o o o o o o heel erg graag

Als ik de keuze heb, dan spreek ik het liefst: Limburgs/Nederlands

De eerste vraag deelde de proefpersonen op in verschillende leeftijdsgroepen om hiermee een schijnbare tijdsonderzoek uit te voeren zoals beschreven in Meyerhoff (2011). Thomason (2010) zegt dat *intensiteit* belangrijk is bij taalverandering door taalcontact. De vragen onder *thuis taal* en *verhouding* onderverdelen proefpersonen in groepen die vaak en minder vaak Nederlands spreken. De vragen onder *attitude* testte de *attitude* van sprekers ten opzichte van het Limburgs en Nederlands. Matras (2010) zegt dat de *attitude* belangrijk is bij taalverandering door taalcontact.

Ik vroeg proefpersonen ook naar verblijven buiten de provincie, zowel in Nederland als daarbuiten. Deze vragen zijn echter door zoveel personen verkeerd ingevuld dat ik besloten heb deze vragen uit het onderzoek te laten. Zo gaven proefpersonen wel aan dat ze buiten de provincie hadden gewoond, maar vergaten ze aan te geven hoe lang ze daar hadden gewoond of gaven ze helemaal geen antwoord op deze vraag. Een andere vraag die ik uit het onderzoek heb gelaten vroeg of men minimaal één keer per week een andere taal dan het Nederlands of Limburgs sprak. Hierbij hebben proefpersonen toch Nederlands ingevuld of alle talen opgesomd die ze spreken. Ik heb een pretest gedaan bij vijf proefpersonen, maar dit heeft niet kunnen voorkomen dat alle vragen zoals bedoeld tijdens het experiment zijn ingevuld. De proefpersonen van de pretest hebben alle vragen wel goed begrepen. De pretest vond plaats in een thuissituatie. De context was dus wel anders dan op de

markt. Proefpersonen werd ook naar hun geslacht gevraagd. Ook werd proefpersonen gevraagd naar hun geboorteplaats, woonplaats en de geboorteplaats van vader en moeder. Het overzicht hiervan vindt u onder *3.3 Proefpersonen*. Het experiment met alle zinnen en de complete vragenlijst staat in *Bijlage A*. In *Bijlage B* staan de zinnen met vertaling.

3.2 Afname

Het onderzoek is afgenomen op de markt in Geleen. Onderzoeker was werknemer achter een marktkraam en vroeg proefpersonen na afloop van de aankoop of ze mee wilden doen met een onderzoek naar het Limburgs. Het onderzoek werd schriftelijk afgenomen. Proefpersonen werden aangesproken in het Limburgs en ook het experiment was in het Limburgs geformuleerd. De vragenlijst kregen proefpersonen achteraf. Deze was in het Nederlands. Aangezien Limburgers over het algemeen niet heel veel in het Limburgs schrijven werd erbij gezegd dat ze de woorden zo mochten opschrijven als dat ze de woorden zouden zeggen. Dit is ook de reden waarom de vragenlijst wel in het Nederlands was. Door deze achteraf in te laten vullen is uitgesloten dat het gebruik van het Nederlands in de vragenlijst van invloed was op het experiment.

3.3 Proefpersonen

In totaal hebben er 100 proefpersonen deelgenomen aan het experiment. Hierbij hebben negen personen het formulier niet correct ingevuld. Proefpersonen hebben de voorbeelden vertaald naar het Nederlands, of hebben de achtergrondinformatie slechts deels ingevuld. Vier proefpersonen waren niet geboren op Centraal- of Oost-Limburgs taalgebied. Het betrof hier twee mensen van buiten de provincie, één proefpersoon uit Horst (Kleverlands taalgebied) en één proefpersoon uit Kerkrade (Ripuarisch taalgebied). Deze proefpersonen zijn dan ook buiten de analyse gelaten. Uiteindelijk bleven er 87 bruikbare formulieren over. De gemiddelde leeftijd van de proefpersonen was 61 en het ging hier om ongeveer evenveel mannen als vrouwen (42 om 45).

Op onderstaande kaarten kunt u zien waar de proefpersonen vandaan kwamen. Op *Figuur 3* wordt aangegeven waar de proefpersonen geboren zijn (blauw) en waar ze momenteel wonen (geel huis), wanneer in een plaats zowel iemand woonde als geboren was, staat er een groene pijl aangegeven op die plaats. De meeste mensen waren geboren in Geleen (29), Heerlen (12), Stein (8), Maastricht (6), Sittard (4) en Beek (4). De meeste mensen woonden in Geleen (53), Munstergeleen (5) en Beek (5).

Figur 3 Geboorte- en woonplaats proefpersonen

Op *Figur 4* ziet u waar de vader en moeder van de proefpersoon vandaan komen. In het blauw vindt u de geboorteplaats van de vader, in het geel die van de moeder en op groene pijlen is zowel een vader als een moeder geboren.

Figur 4 Geboorteplaats vader en moeder.

De proefpersonen zijn met elkaar vergeleken aangaande het gebruik van een meervoud op –[ə] en [s]. vergelijkingen van dit meervoud zijn er gemaakt ten opzichte van *leeftijd*, *intensiteit* (*verhouding en thuistaal*) en *attitude*

Op het gebied van *leeftijd* zijn proefpersonen ingedeeld in drie leeftijdscategorieën: 26-45, 46-65 en 66-85. Hiermee is een schijnbare tijdsonderzoek uitgevoerd met een interval van 20 jaar per categorie. Hiermee zijn drie groepen gecreëerd met een gelijk leeftijdsverschil.

Aangaande *verhouding* (Nederlands-Limburgs) zijn de proefpersonen ingedeeld in drie categorieën. Aangezien slechts vier personen aangaven minder dan 50% van de tijd gebruik te maken van het Limburgs, zijn deze personen uit deze vergelijking gelaten. Proefpersonen zijn ingedeeld in een groep die aangaf 50% van de tijd het Limburgs te gebruiken en 50% Nederlands, een middengroep die 60%-75% van de tijd Limburgs zegt te spreken en een groep die bijna alleen maar Limburgs zegt te spreken, namelijk 80%-100% van de tijd.

Ook de *thuistaal* is getest door drie groepen met elkaar te vergelijken. De eerste groep betrof mensen waarmee de ouders Limburgs spreken/hebben gesproken en die ook, indien van toepassing, Limburgs met hun partner en kinderen spreken. De tweede groep bestond uit personen die door hun ouders zijn grootgebracht in het Limburgs, maar Nederlands met hun partner en/of kinderen spreken. De laatste categorie bestond uit mensen die Nederlands hebben meegekregen van hun ouders.

Tot slot is de *attitude* getest tussen drie groepen: negatieve houding, neutrale houding, positieve houding. Deze attitudes zijn ten opzichte van het Nederlands. Hiervoor is gekozen omdat praktisch iedereen het Limburgs met punt 6 of 7 op een 7-punts-Likertschaal beoordeelde. Slechts vier personen gaven een lagere beoordeling. Eenmaal punt 4 en drie keer punt 5. Aangaande het Nederlands was er meer variatie. De eerste categorie betrof een beoordeling van 1-3, de tweede categorie de middelste, neutrale optie: 4, en de laatste categorie betrof een beoordeling van 5-7. De precieze invulling tussen de verschillende punten op de Likertschaal vindt u in sectie 5.3 *Attitude*.

4. Resultaten

De gegevens zijn vergeleken op vier punten: *leeftijd*, *verhouding*, *thuistaal* en *attitude*. Voor een uitgebreide beschrijving hiervan verwijs ik u naar de sectie 3.3 *Proefpersonen*. Deze aspecten zal ik apart analyseren in de volgende paragrafen, waarbij ik *verhouding* en *thuistaal* samen behandel onder 4.2 *Intensiteit*. Opvallend is dat in ongeveer twee van de drie gevallen gebruik wordt gemaakt van de –[s] en in één derde van de gevallen van de –[ə].

Meervoud op –[ə]	32,9% (N=286)
Meervoud op –[s]	63,8% (N=555)
geen van beiden	3,3% (N=29)

Tabel 3 Gemiddeld gebruik van de –[ə] en –[s] onder alle proefpersonen.

Ik heb de woorden ook afzonderlijk vergeleken om te zien of hier niet te veel variatie zat tussen de woorden ten opzichte van het gebruik van –[ə] of –[s].

	<i>beusjtjel</i> (<i>borstel</i>)	<i>klaepel</i> (<i>klepel</i>)	<i>keigel</i> (<i>kegel</i>)	<i>sjnitsel</i> (<i>schnitzel</i>)	<i>keutel</i> (<i>keutel</i>)	<i>beugel</i> (<i>beugel</i>)	<i>buffel</i> (<i>buffel</i>)	<i>eikel</i> (<i>eikel</i>)	<i>krekel</i> (<i>krekel</i>)	<i>wumpel</i> (<i>wimpel</i>)
–[ə]	41,4%	48,3%	41,4%	16,1%	59,8%	16,1%	23,0%	39,1%	20,7%	23,0%
–[s]	56,3%	46,0%	51,7%	75,9%	40,2%	78,2%	77,0%	60,9%	79,3%	72,4%
Geen	2,3%	5,7%	6,9%	8,0%	0,0%	5,7%	0,0%	0,0%	0,0%	4,6%

Tabel 4 verdeling meervouden per woord.

Uit Tabel 4 blijkt dat er variatie zit tussen de woorden. Vooral het woord *keutel* (*keutel*) vertoont een afwijkend patroon. Dit woord vertoont als enige een duidelijke voorkeur voor het meervoud op –[ə]. *Klaepel* (*klepel*) kent een lichte voorkeur voor deze uitgang. De overige woorden vertonen een duidelijke voorkeur voor de uitgang –[s]. De laatste rij geeft aan dat woorden geen uitgang hebben gekregen of dat men dit woord is vergeten in te vullen. Wellicht dat mensen bij een woord als *keigel* (*kegel*) gedacht hebben dat hier een meervoud op basis van toon bij hoorde. Als ik van dit woord een meervoud maak door enkel de toon te veranderen, klinkt dit wel aannemelijk. Bij de overige woorden kan er verwarring zijn ontstaan doordat het woord in enkelvoudsvorm toch binnen de meervoudszin paste. Zo kan de zin *Veer gaon sjnitsel aete* (wij gaan schnitzels eten) in het Limburgs hetzelfde gebruikt worden als het om één schnitzel gaat als wanneer het om meerdere schnitzels gaat.

4.1 Leeftijd

De proefpersonen zijn ingedeeld in drie leeftijdsgroepen: 26-45, 46-65, 66-85. De groepen bestonden uit respectievelijk 15, 40 en 32 personen. De onderstaande tabel geeft de verdeling tussen het gebruik van het meervoud op –[ə], meervoud op –[s] en het aantal items waarin geen van beiden is ingevuld weer in percentages uitgedrukt. Tussen haakjes staat het aantal items (N) dat correspondeert met dit percentage.

	26-45 jaar oud	46-65 jaar oud	66-85 jaar oud
Gebruik –[ə]	28,7% (N=43)	34,8% (N=139)	32,5% (N=104)
Gebruik -[s]	70,0% (N=105)	62,0% (N=248)	63,1% (N=202)
Geen van beiden	1,3% (N=2)	3% (N=13)	4,4% (N=14)

Tabel 5 Procentuele verdeling meervoudkeuze leeftijd.

In Tabel 5 zien we dat de jongste groep meer gebruikt maakt van de -[s] met 70,0% dan de oudste en de middelste groep. Tussen deze laatste twee groepen zit, met respectievelijk 62,0% om 63,1%, nauwelijks verschil. Logischerwijs zien we voor het gebruik van de –[ə] het tegenovergestelde. De jongste groep maakt minder gebruik van de –[ə] met 28,7% dan de oudere groepen, welke ongeveer even vaak de –[ə] gebruiken met 34,8% om 32,5%.

Alle groepen maken dus veelvuldig gebruik van de -[s]. We kunnen dus stellen dat de -[s] de positie van de –[ə] over is aan het nemen aangaande woorden op–[ə].

Met een Chi-squaretest is een vergelijking gemaakt tussen de groep van 26-45 jaar oud en 46-65 jaar oud en tussen de groep van 26-45 jaar oud en 66-85 jaar oud om de significantie van de resultaten te bepalen. Alleen tussen deze twee groepen zat een aanzienlijk verschil. Het verschil tussen de jongste en de middelste groep bleek niet significant met een p-waarde van 0,133901 ($p > 0,05$).

	26-45	46-65
Meervoud op –[ə]	43 (50.35) [1.07]	139 (131.65) [0.41]
Meervoud op -[s]	105 (97.65) [0.55]	248 (255.35) [0.21]

Figuur 5 Chi-squaretest leeftijd vergelijking 26-45 jaar met 46-65 jaar oud.

Ook het verschil tussen de jongste en de oudste groep bleek met een p-waarde van 0,292382 ($p > 0,05$) niet significant.

	26-45	66-85
Meervoud op –[ə]	43 (47.92) [0.51]	104 (99.08) [0.24]
Meervoud op -[s]	105 (100.08) [0.24]	202 (206.92) [0.12]

Figuur 6 Chi-squaretest leeftijd vergelijking 26-45 jaar met 66-85 jaar oud.

Uit deze gegevens kunnen we dus niet concluderen dat er een effect van leeftijd aanwezig is aangaande het meervoud van woorden op –[ə]. De jongste groep gebruikt weliswaar vaker de -[s] dan de andere groepen, maar dit verschil bleek niet significant. Wel moeten we er rekening mee houden dat er in de jongste groep minder proefpersonen zaten dan in de andere twee groepen.

4.2 Intensiteit

Onder intensiteit schaar ik *verhouding* en *thuis taal*. Deze categorieën hebben gemeen dat ze raakvlakken hebben met de hoeveelheid Limburgs en Nederlands die gebruikt wordt. *Verhouding* is echter lastiger te meten dan de taal die men thuis spreekt, meer hierover in 2.4. Eerst analyseer ik *verhouding* om vervolgens de *thuis taal* te analyseren.

4.2.1 Verhouding

Proefpersonen is gevraagd in een percentage uit te drukken hoeveel Nederlands en hoeveel Limburgs zij op dagelijkse basis spreken. Van de 87 personen hebben 73 personen deze vraag correct ingevuld. 14 personen hebben deze vraag niet ingevuld, of hebben één van de twee talen aangestreept. Hiervan gaven slechts vier personen aan minder dan vijftig procent Limburgs te gebruiken op dagelijkse basis. Deze groep was te klein om een analyse op uit te kunnen voeren, daarbij is de variatie binnen deze groep vrij groot. De proefpersonen zijn ingedeeld in drie groepen, waarbij de percentages staan voor het gebruik van het Limburgs: 50%, 60%-75% en 80%-100%. De groepen bestonden uit respectievelijk 10, 13 en 46 personen. In onderstaande tabel staat de verdeling tussen het gebruik van het meervoud op $-\text{[ə]}$, meervoud op $-\text{[s]}$ en het aantal items waarbij geen van beide is ingevuld, in percentages uitgedrukt. Tussen haakjes staat het aantal items (N) dat correspondeert met dit percentage.

	50% Limburgs	60%-75% Limburgs	80%-100% Limburgs
Meervoud op $-\text{[ə]}$	24,0% (N=24)	26,2% (N=34)	39,6% (N=182)
Meervoud op $-\text{[s]}$	75,0% (N=75)	70,8% (N=92)	57,2% (N=263)
Geen van beiden	1,0% (N=1)	3,1% (N=4)	3,3% (N=15)

Tabel 6 Procentuele verdeling meervoudkeuze verhouding.

In Tabel 6 zien we dat naarmate er meer Limburgs gesproken wordt, men vaker gebruikt maakt van de $-\text{[ə]}$ en minder van de $-\text{[s]}$. Vooral het verschil tussen de middelste en laatste groep is groot met respectievelijk 70,8% en 57,2% gebruik van de $-\text{[s]}$ en 26,2% om 39,6% gebruik van de $-\text{[ə]}$. Het verschil tussen de eerste en middelste groep is kleiner met respectievelijk 75% en 70,8% gebruik van de $-\text{[s]}$ en 24,0% om 26,2% gebruik van de $-\text{[ə]}$. De $-\text{[s]}$ wordt door alle groepen beduidend vaker gebruikt dan de $-\text{[ə]}$.

Er is een Chi-squaretest uitgevoerd met betrekking tot het verschil tussen de groepen 50% en 80%-100% en de groepen 60%-75% en 80%-100%. Het verschil tussen de groepen 50% en 80%-100% bleek met een p-waarde van 0,002 ($p < 0,05$) significant.

	50%	80%-100%
Meervoud op –[ə]	24 (37.49) [4.85]	182 (168.51) [1.08]
Meervoud op –[s]	75 (61.51) [2.96]	263 (276.49) [0.66]

Figuur 7 Chi-squaretest verhouding vergelijking 50% met 80%-100% van de tijd gebruik van het Limburg.

Ook het verschil tussen de groepen 60%-75% en 80%-100% bleek significant met een p-waarde van 0,004465 ($p < 0,05$).

	60%-75%	80%-100%
Meervoud op –[ə]	34 (47.66) [3.92]	182 (168.34) [1.11]
Meervoud op –[s]	92 (78.34) [2.38]	263 (276.66) [0.67]

Figuur 8 Chi-squaretest verhouding vergelijking 60%-75% met 80%-100% van de tijd gebruik van het Limburg.

We kunnen hiermee concluderen dat de verhouding Nederlands en Limburgs die men op dagelijkse basis spreekt invloed heeft op het gebruik van de –[ə] ofwel –[s] in het meervoud bij woorden op –[ə]. Wel moet er rekening mee gehouden worden dat de laatste groep veel meer proefpersonen betrof dan de andere groepen. Ook moeten we er rekening mee houden dat het voor proefpersonen lastig kan zijn deze verhouding in te schatten.

4.2.2 Thuistaal

De taal die proefpersonen in huiselijke kringen spreken kan van grote invloed zijn op het taalgebruik van mensen. Mensen brengen immers veel tijd door en praten over het algemeen veel met hun ouders, kinderen en partner. Proefpersonen zijn gevraagd aan te geven welke taal ze spreken met hun ouders, hun partner en hun kinderen. Vervolgens zijn ze weer ingedeeld in drie groepen: mensen die zijn opgevoed in het Limburgs en ook met hun partner en kinderen Limburgs spreken, mensen die zijn opgevoed in het Limburgs maar met hun partner en/of kinderen Nederlands spreken en tot slot mensen die zijn opgevoed in het Limburgs en ook met hun partner/kinderen Limburgs spreken. De groepen bedroegen respectievelijk 61, 12 en 13 personen. Deze vragen zijn door één persoon niet correct ingevuld. In onderstaande tabel ziet u de verdeling tussen het gebruik van het meervoud op –[ə], meervoud op –[s] en het aantal items waarin geen van beiden is gebruikt in percentages uitgedrukt. Tussen haakjes staat het aantal items (N) dat correspondeert met dit percentage.

	Limburgs ouders, Limburgs partner/kinderen	Limburgs ouders, Nederlands partner/kinderen	Nederlands ouders, Limburgs partner/kinderen
Meervoud op –[ə]	34,9% (N=213)	14,2% (N=17)	38,5% (N=50)
Meervoud op –[s]	61,3% (N=374)	85,0% (N=102)	58,5% (N=76)
Geen van beiden	3,8% (N=23)	0,8% (N=1)	3,1% (N=4)

Tabel 7 Procentuele verdeling meervoudkeuze thuistaal.

In *Tabel 7* zien we dat de groep die in de thuissituatie enkel gebruik maakt van het Limburgs ongeveer gelijk scoort met de groep mensen die in het Nederlands is opgevoed, met respectievelijk 61,3% en 58,5% voor de -[s] en 34,9% en 38,5% voor de –[ə]. Opvallend genoeg scoort de groep die door de ouders is opgevoed in het Nederlands, maar met partner en/of kinderen beiden Nederlands spreekt veel hoger in het gebruik van de -[s] en, automatisch, lager in het gebruik van de –[ə]. Aangezien dit met 12 proefpersonen een vrij kleine groep is kan het op toeval berusten, hoewel de laatste groep ook klein is, maar deze wel binnen het patroon valt wat we tot nu toe bijna overal hebben gezien. Er wordt namelijk steeds ongeveer in twee derde van de gevallen gebruik gemaakt van de -[s] en in één derde van de gevallen van de –[ə].

Aan de hand van een Chi-squaretest is de groep die in het Limburgs is opgevoed, maar Nederlands spreekt met partner/kinderen vergeleken met de groep die alleen maar Limburgs spreekt en vergeleken met de groep die in het Nederlands opgevoed is. Het verschil tussen de eerste en de tweede groep bleek met een p-waarde van 0,000003 ($p < 0,05$) significant.

	Limburgs ouders, geen Nederlands	Limburgs ouders, Nederlands partner/kinderen
Meervoud op –[ə]	213 (191.23) [2.48]	17 (38.77) [12.22]
Meervoud op –[s]	374 (395.77) [1.2]	102 (80.23) [5.91]

Figuur 9 Chi-squaretest thuistaal vergelijking Limburgs ouders, geen Nederlands met Limburgs ouders, Nederlands partner/kinderen.

Ook het verschil tussen de tweede en derde groep bleek met een p-waarde van 0,000008 ($p < 0,05$) significant.

	Limburgs ouders, Nederlands partner/kinderen	Nederlands ouders
Meervoud op –[ə]	17 (32.54) [7.42]	50 (34.46) [7.01]
Meervoud op –[s]	102 (86.46) [2.79]	76 (91.54) [2.64]

Figuur 10 Chi-squaretest thuistaal vergelijking Limburgs ouders, Nederlands partner/kinderen met Nederlands ouders.

We kunnen concluderen dat de taal/talen die in de thuissituatie gesproken wordt/worden van invloed is op het gebruik van de –[ə] dan wel –[s] in het meervoud van woorden op –[ə]. Wel moet er rekening mee gehouden worden dat de eerste groep veel meer proefpersonen telde dan de andere twee groepen. Dit kan de resultaten beïnvloed hebben.

Wat maakt deze groep die in het Limburgs is opgevoed, maar later met partner en/of kinderen Nederlands is gaan spreken zo anders dan de andere groepen? Waarom gebruiken zij veel vaker de –[s] dan de andere twee groepen? Wellicht zit het verschil juist in het feit dat mensen overstappen van hun eerste taal, naar hun tweede taal. Deze mensen zijn allemaal opgevoed in het Limburgs, eerste taal, en hebben daarnaast Nederlands, tweede taal, meegekregen, voornamelijk via school. Doordat deze mensen opeens intensief Nederlands zijn gaan spreken met partner en/of kinderen kan het zijn dat dit invloed heeft gehad op hun eerste taal. Andere groepen zouden minder last hebben van deze menging van talen omdat zij niet overschakelen van een eerste naar een tweede taal. De eerste groep heeft thuis alleen maar Limburgs gesproken en de laatste groep heeft thuis alleen maar Nederlands gesproken of is overgeschakeld naar het Limburgs. De dominante taal in Limburgs is echter vooralsnog het Limburgs. De proefpersonen die aangaven in het Nederlands te zijn grootgebracht zijn daardoor eerder in aanraking gekomen met het Limburgs, dan dat proefpersonen die in het Limburgs zijn grootgebracht in aanraking zijn gekomen met het Nederlands. Daarom beschouw ik het Limburgs in deze situatie ook als eerste taal.

4.3 Attitude

Op de vraag of de proefpersoon het liefst Nederlands of Limburgs spreekt, geven twee personen gaven aan het liefst Nederlands te spreken. Één iemand gaf aan dat dit kwam door het werk buiten de provincie. De overige 78 proefpersonen gaven aan het liefst Limburgs te spreken. Zeven personen hadden deze vraag niet goed ingevuld. Door het enorme verschil was het zinloos om een vergelijking tussen deze twee groepen te trekken.

Bij de vragen over hoe graag men Nederlands en Limburgs spreekt gaf niemand van de proefpersonen een cijfer lager dan vier op de *Likertschaal* met betrekking tot het Limburgs. Één proefpersoon heeft deze vraag niet ingevuld, de overige 86 proefpersonen zijn meegenomen in de analyse. Er is éénmaal een vier gegeven, drie keer een vijf, zeven keer een zes en 76 keer een zeven.

Het cijfer voor het Nederlands is nooit hoger gegeven dan voor het Limburgs. Met betrekking tot het Nederlands was er meer variatie. In *Tabel 8* vindt u in de linkerkolom de hoogte van het cijfer op de Likertschaal en onder de kolommen Limburgs en Nederlands het aantal keer dat dit cijfer gegeven is.

	Limburgs	Nederlands
1	0	3
2	0	5
3	0	8
4	1	18
5	3	16
6	7	18
7	76	19

Tabel 8 Verdeling keuze 7-punts-Likertschaal attitude Limburgs en Nederlands.

Naar aanleiding van de beoordeling van de proefpersonen met betrekking tot het Nederlands, zijn de proefpersonen opgedeeld in drie groepen: negatieve houding ten opzichte van het Nederlands (score van 1 tot 3), neutrale houding ten opzichte van het Nederlands (score 4) en positieve houding ten opzichte van het Nederlands (score van 5 tot 7). De groepen bedroegen respectievelijk 16, 18 en 52 proefpersonen. In onderstaande tabel ziet u de verdeling tussen het gebruik van het meervoud op – [ə], meervoud op -[s] en het aantal items (N) waarin geen van beiden is gebruikt in percentages uitgedrukt. Tussen haakjes staat het aantal items dat correspondeert met dit percentage.

	Negatieve houding	Neutrale houding	Positieve houding
Meervoud op –[ə]	33,1% (N=53)	34,4% (N=62)	31,9% (N=166)
Meervoud op -[s]	62,5% (N=100)	60,0% (N=108)	65,8% (N=342)
Geen van beiden	4,4% (N=7)	5,6% (N=10)	2,3% (N=12)

Tabel 9 Procentuele verdeling meervoudkeuze attitude.

In *Tabel 9* zien we dat er nauwelijks verschil zit tussen de drie groepen met betrekking tot het gebruik van de –[ə] en de -[s]. De drie groepen gebruikten de -[s] in respectievelijk 62,5%; 60,0% en 65,8% van de gevallen. De –[ə] werd een stuk minder gebruikt: respectievelijk in 33,1%; 34,4% en 31,9% van de gevallen. Ook hier zien we dus dat de -[s] beduidend vaker gebruikt wordt dan de –[ə]. Dit is te verklaren. Volgens Matras (2010) neemt men eerder iets over uit een andere taal bij een positieve attitude. De meerderheid (52 proefpersonen) heeft een positieve attitude ten opzichte van het

Nederlands. De attitude ten opzichte van het Nederlands is onder de bevroegde Limburgers overwegend neutraal tot positief.

5. Discussie

In dit onderzoek zijn de proefpersonen getest op verschillende kenmerken binnen de categorieën *leeftijd*, *intensiteit (verhouding en thuistaal)* en *attitude*. Doordat proefpersonen op meerdere kenmerken zijn geselecteerd, kwam het veelvuldig voor dat sommige groepen groter waren dan andere. Zo hadden 52 proefpersonen een positieve houding ten opzichte van het Nederlands tegenover respectievelijk 16 en 18 personen die een negatieve of neutrale houding ten opzichte van het Nederlands hadden. Bij herhaling van dit onderzoek zou geprobeerd moeten worden deze groepen zo gelijk mogelijk te houden. Dit is echter lastig omdat men personen test op verschillende aspecten.

Bepaalde woorden vertoonden meer gebruik van de $-\text{[ə]}$ als meervoudsvorm dan de $-\text{[s]}$ en andersom. Bij het woord *keigel* (kegel) kan dit ermee te maken hebben gehad dat dit woord mogelijk ook tot meervoud gemaakt kan worden door de toon te veranderen. Het was daarom misschien beter geweest dit woord eruit te laten. Daarnaast zou het bij herhaling verstandig zijn ervoor te zorgen dat de meervoudszinnen alleen kunnen kloppen met het zelfstandig naamwoord in de meervoudsvorm erin. Op deze manier klopt de zin niet meer wanneer er een enkelvoudsvorm ingevuld wordt.

Aangezien het Limburgs meer een gesproken taal is dan een geschreven taal, zou het logisch zijn om een vergelijkbaar onderzoek mondeling uit te voeren in plaats van schriftelijk. Dit maakt het echter lastig om veel proefpersonen te ondervragen.

Tussen de proefpersonen zat een grote variatie in afkomst. Ik heb niet het idee gehad dat dit van invloed is geweest op de resultaten, maar het zou goed zijn dit onderzoek uit te voeren met personen uit één bepaalde stad of dorp, waarbij ook de ouders uit deze plaats komen.

Verder is het interessant om in vervolgonderzoek erachter te komen waarom er zo'n groot verschil zat tussen proefpersonen die in het Limburgs zijn grootgebracht, maar in hun eigen gezin zijn overgeschakeld op het Nederlands en proefpersonen die enkel Limburgs thuis spreken als mede mensen die in het Nederlands zijn grootgebracht. Ik heb hier wel over gespeculeerd door te opperen dat dit komt door de overgang van eerste naar tweede taal of hypercorrectie, maar of dit ook hierdoor komt valt zo niet te zeggen.

Ook zou het interessant zijn dit onderzoek te herhalen op Duits grondgebied. Wanneer de resultaten hetzelfde zouden zijn is de kans kleiner dat het Nederlands van invloed is op deze verandering. Het Duits kent deze $-\text{[s]}$ als meervoudsuitgang immers alleen bij jonge zelfstandige naamwoorden. Deze verandering kan ook in het Limburgs gesproken in Duitsland voorkomen, maar zou dan veel minder ver moeten zijn dan in Nederlands-Limburg. Is deze verandering in het Duits net

zo ver, dan moeten we er misschien rekening mee houden dat dit een natuurlijke verandering is en niet onder invloed van het Nederlands tot stand komt. Wel moet geprobeerd worden grensplaatsen te vermijden, anders kan het Nederlands-Limburgs van invloed zijn op deze verandering. Dit alles betekent niet dat deze verandering in het Limburgs op Duits grondgebied niet plaats kan vinden, maar het percentage waarin men gebruikt maakt van de *-[s]* zou lager moeten zijn.

6. Conclusie

In het Limburgs is een duidelijke toename van het gebruik van *-[s]* bij het meervoud van zelfstandige naamwoorden op *-[ə]* ten opzicht van het gebruik van de *-[ə]* als meervoudsvorm aanwezig. Waar het *Zittesj woordebouk* en *'t Gruin Buikske van 't Zittesj* stelselmatig vasthouden aan het meervoud op *-[ə]*, geeft de website *www.mestreechtaol.nl* een betere weerspiegeling van de werkelijkheid. Zij geven beide opties, zowel de *-[ə]* als de *-[s]*. In ongeveer twee derde van de gevallen wordt er gebruik gemaakt van de *-[s]*. We kunnen vaststellen dat de *-[s]* als meervoudsvorm bij woorden op *-[ə]* aan terrein wint ten opzichte van de *-[ə]*.

Ik heb het gebruik van de *-[ə]* en *-[s]* als meervoud getest met betrekking tot drie aspecten: *leeftijd*, *intensiteit (verhouding en thuistaal)* en *attitude*. *Leeftijd* gaf wel een verschil tussen de jongste groep en de oudere groepen, maar dit bleek niet significant. Hiermee treedt er volgens Meyerhoff (2011) dus geen taalverschil op binnen de gemeenschap. Jongeren gebruiken geen andere vorm dan ouderen. Ook op het gebied van *attitude* bleek er geen significant verschil aanwezig te zijn. Matras (2010) geeft aan dat wanneer men positiever tegenover een taal staat, men eerder elementen uit deze taal over neemt. Dit is in dit onderzoek niet gebleken. Met betrekking tot *intensiteit* vond ik wel significante verschillen, zowel bij de *verhouding* als bij de *thuistaal*. De groep die aangaf tussen 80% en 100% van de tijd Limburgs te spreken gebruikte beduidend minder vaak een meervoud op *-[s]*, en dus vaker op *-[ə]*, dan de groepen die aangaven 50% of 60%-75% van de tijd Limburgs te spreken. Tot slot bleken proefpersonen die thuis Limburgs spraken, maar met hun partner en/of kinderen Nederlands veel meer gebruik te maken van de *-[s]* als meervoud dan de groepen die enkel Limburgs thuis spreken of zijn opgegroeid in het Nederlands. Volgens Thomason (2010) neemt een taal eerder structurele kenmerken over wanneer de intensiteit groter is. Het gegeven dat mensen die aangeven veel Limburgs te spreken vaker de *-[ə]* gebruiken dan mensen die minder vaak Limburgs spreken ondersteunt dit. De *thuistaal* ondersteunt dit gegeven deels. Mensen die overstappen op het Nederlands bij het stichten van een eigen gezin gebruiken vaker de *-[s]*, maar mensen die in het Nederlands zijn opgevoed door hun ouders gebruiken niet significant vaker de *-[s]* dan mensen die alleen maar Limburgs spreken in de thuissituatie.

7. Bibliografie

- Bakkes, P. (2011). Grammatica van 't Limburgs. In: Lei Heijenrath (red.), (2011). *Veldeke Jaarboek 2011*. Veldeke Limburg, pp. 53-88
- Belemans, R. (2007). Het Centraal-Limburgs. In: Keulen, R., Wijngaard, T. van de, Cromptvoets, H. & F. Walraven (red.), (2007). *Riek van klank. Inleiding in de Limburgse dialecten*. Veldeke Limburg: Sittard, pp. 85-101.
- Booij, G.E. & Santen, A. van (1998). *Morfologie*. Amsterdam University Press.
- Camp, R. op den (1993). Vreemd vaderland. Limburg en de Nederlandse natie in de 19de eeuw. In: *Spiegel Historiae*, 28, pp. 387-392.
- Cromptvoets, H. (2007). Het Oost-Limburgs. In: Keulen, R., Wijngaard, T. van de, Cromptvoets, H. & F. Walraven (red.), (2007). *Riek van klank. Inleiding in de Limburgse dialecten*. Sittard: Veldeke Limburg: Sittard, pp. 66-84.
- Gardani, F. (2012). Plural across inflection and derivation, fusion and agglutination. In: Gardani, F. (2012) *The origins of bound morphology*. Brill: Leiden, pp. 71-97.
- Geerits, D. (1992). *Grundgrammatik*. Zutphen: Thieme
- Haas, W. & Trommelen, M. (1993). *Morfologisch Handboek van het Nederlands*. Een overzicht van de woordvorming, 's-Gravenhage.
- Hoppenbrouwers, C.A.J (1980). De meervoudsvorming in het Nederlands. In: Janssen, Th. & N.F. Streekstra (red.), *Grenzen en domeinen in de grammatica van het Nederlands*. Groningen, pp. 159-179.
- Hickey, R. (2010). Language Contact: Reconsideration and Reassessment. In: Hickey, R. (2010). *The Handbook of language contact*. John Wiley & Sons, pp. 1-28.
- Matras, Y. (2010). Contact, Convergence, and Typology. In: Hickey, R. (2010). *The Handbook of language contact*. John Wiley & Sons, pp. 66-85.
- Meyerhoff, M. (2011). *Introducing sociolinguistics*. New York: Routledge.
- Mooijaart, M. A., & Wal, M. J. (2011). *Nederlands van Middeleeuwen tot Gouden Eeuw: cursus Middel Nederlands en Vroegnieuw Nederlands*. Vantilt.
- Nguyen, D., Trieschnigg, D. & Cornips, L. (2015). Audience and the use of minority languages on Twitter. In: *Proceedings of the Ninth International AAAI Conference on Web and Social Media*. (pp. 666-669). Association for the Advancement of Artificial Intelligence (AAAI).
- Pinget, A.C.H. (04-09-2015). *The actuation of sound change*. (233 p.). LOT ; 399.
- Schelberg, P. (2005). *Zittesj Woordeboek*. TIC: Maastricht.
- Seifart, F. (2015). Direct and indirect affix borrowing. In: *Language*, V:91.3 (2015), pp. 511-532.
- Thomason, S. (2010). Contact Explanations in Linguistics. In: Hickey, R. (2010). *The Handbook of language contact*. John Wiley & Sons, pp. 31-47.
- Urlings, G. (2016, mei 23). Slijtage in het taalbolwerk. *Dagblad De Limburger*, pp. 2-3.

- Walraven, F. & Hilkens, P (2015). *'t Gruin Buikse van 't Zittesj*. Willy Dols Stichting: Opglabbeek.
- Wijngaard, T. van de & R. Keulen (2007). De indeling van de Limburgse dialecten. In: Keulen, R., Wijngaard, T. van de, Cromptvoets, H. & F. Walraven (red.), (2007). *Riek van klank. Inleiding in de Limburgse dialecten*. Veldeke Limburg: Sittard, pp. 15-23.
- Winford, D. (2010). Contact and Borrowing. In: Hickey, R. (2010). *The Handbook of language contact*. John Wiley & Sons, pp. 170-187.
- Velde, H. van de (2008). Limburgs kalle, wie sjteit 't d'r mit? In: Lei Heijenrath (red.). *Veldeke Jaarboek 2007*. Veldeke Limburg, pp. 56-72.
- Venner, J. (2000). *Geschiedenis van Limburg deel I*. Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap: Maastricht.
- Venner, J. (2001). *Geschiedenis van Limburg deel II*. Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap: Maastricht.
- CELEX. <http://celex.mpi.nl/>, laatst geraadpleegd op: 23-07.
- e-Lex. www.inl.nl/productenlijst#lexica, laatst geraadpleegd op: 23-07.
- www.mestreechtaol.nl, laatst geraadpleegd op: 22-07-2016.
- UNESCO Interactive Atlas of the World's Languages in Danger. www.unesco.org/languages-atlas/index.php, laatst geraadpleegd op: 05-09-2016.
- www.vandale.nl, laatst geraadpleegd op: 22-07-2016.
- www.willydolsstichting.nl, laatst geraadpleegd op: 15-08-2016.

Bijlagen

Bijlage A Het experiment

Zèt de dikgedrukte weurd in 't meervoud:

'ne **beusjtel** is um 't haor te kömme.

..... zeen um 't haor te kömme.

As se 'n klokkesjpel zuus wit se waor de **klaepel** hink.

As se 'n klokkesjpel zuus wit se waor de hange.

't **Paerd** sjteit in de wei.

De sjtaon in de wei.

Mit de bowlingbal gooit er de **keigel** um.

Mit de bowlingbal gooit er de um.

Veer höbbe thoes 'ne **knien**.

Veer höbbe thoes twee

Veer gaon **sjnitsel** aete.

Veer gaon aete.

Dao drif 'ne **keutel** in de baek.

Dao drieve in de baek.

Miene **hóndj** bewaak 's nachs 't hoes.

Mien bewake 's nachs 't hoes.

Dankzij ózze **beugel** höbbe ver 'n rech gebeet.

Dankzij ózze höbbe ver 'n rech gebeet

De **buffel** maak lekkere mèlk.

De make lekker mèlk.

De **moes** knabbelt aan 'n sjtökske kees.

De knabbele aan 'n sjtökske kees.

Dao vilt 'ne **eikel** oet de boum.

Dao valle oet de boum.

De **krekel** sjpróng door 't graas.

De sjprónge door 't graas.

Bie dat óngelök is er 'ne **tandj** verlore.

Bie dat ongeluk is er twee verlore.

Hang de **wumpel** aan de vaan.

Hang de aan de vaan

Geslacht: M/V
Geboortejaar:
Geboorteplaats:
Woonplaats:
Geboorteplaats moeder:
Geboorteplaats vader:

Wat is de verhouding Limburgs en Nederlands dat u spreekt op dagelijkse basis (totaal 100%)?
Limburgs - Nederlands

Zijn er andere talen die u minimaal 1 keer per week spreekt? Ja/Nee
Zo ja, welke taal/talen?

Hoe graag spreekt u Limburgs?

Helemaal niet graag Heel erg graag

Hoe graag spreekt u Nederlands?

Helemaal niet graag Heel erg graag

Als ik de keuze heb, dan spreek ik het liefst: Limburgs/Nederlands.

Heeft u meer dan één jaar buiten Limburg, maar binnen Nederland gewoond? Ja/Nee
Zo ja, hoe lang?

Heeft u meer dan één jaar buiten Nederland gewoond? Ja/Nee
Zo ja, waar en hoe lang?

Mijn ouders hebben mij opgevoed in het: Limburgs/Nederlands/anders: ...
Met mijn kinderen spreek ik: Limburgs/Nederlands/n.v.t./anders: ...
Met mijn partner spreek ik: Limburgs/Nederlands/n.v.t./anders:

Bedankt voor uw deelname!

Bijlage B Zinnen uit het experiment met vertaling

Zèt de dikgedrukte weurd in 't meervoud:
'ne **beusjtel** is um 't haor te kömme.

..... zeen um 't haor te kömme.

As se 'n klokkesjpel zuus wit se waor de **klaepel** hink.

As se 'n klokkesjpel zuus wit se waor de hange.

Mit de bowlingbal gooit er de **keigel** um.

Mit de bowlingbal gooit er de um.

't **Paerd** sjteit in de wei.

De sjtaon in de wei.

Veer höbbe thoes 'ne **knien**.

Veer höbbe thoes twee

Miene **hóndj** bewaak 's nachs 't hoes.

Mien bewake 's nachs 't hoes.

De **moes** knabbelt aan 'n sjtökske kees.

De knabbele aan 'n sjtökske kees.

Bie dat óngelök is er 'ne **tandj** verlore.

Bie dat ongeluk is er twee verlore.

Veer gaon **sjnitsel** aete.

Veer gaon aete.

Dao drif 'ne **keutel** in de baek.

Dao drieve in de baek.

Dankzij ózze **beugel** höbbe ver 'n rech gebeet.

Dankzij ózze höbbe ver 'n rech gebeet

De **buffel** maak lekkere mèlk.

De make lekker mèlk.

Dao vilt 'ne **eikel** oet de boum.

Dao valle oet de boum.

De **krekel** sjpróng door 't graas.

De sjprónge door 't graas.

Hang de **wumpel** aan de vaan.

Hang de aan de vaan.

Zet de dikgedrukte woorden in het meervoud:

Een **borstel** dient voor het kammen van het haar.

..... dienen voor het kammen van het haar.

Als je een klokkenspel ziet, dan weet je waar de **klepel** hangt.

Als je een klokkenspel ziet, dan weet je waar de hangen.

Met de bowlingbal gooit hij de **kegel** om.

Met de bowlingbal gooit hij de om.

Het **paard** staat in de wei.

De staan in de wei.

Wij hebben thuis een **konijn**.

Wij hebben thuis twee

Mijn **hond** bewaakt het huis 's nachts.

Mijn bewaken het huis 's nachts.

De **muis** knabbelt aan een stukje kaas.

De knabbelen aan een stukje kaas.

Bij dat ongeluk is hij en **tand** verloren.

Bij dat ongeluk is hij twee tanden verloren.

Wij gaan vanavond **schnitzel** eten.

Wij gaan vanavond eten.

Er drijft een **keutel** in de beek.

Er drijven in de beek.

Dankzij onze **beugel** hebben we een recht gebit.

Dankzij onze hebben we een recht gebit.

De **buffel** maakt lekkere melk.

De maken lekkere melk.

Er valt een **eikel** uit de boom.

Er vallen uit de boom.

De **krekel** sprong door het gras.

De sprongen door het gras.

Hang de **wimpel** aan de vlag.

Hang de aan de vlag.

Bijlage C Gegevens experiment

<u>geslacht</u>	<u>Leeftijd</u>	<u>geboorteplaats</u>	<u>woonplaats</u>	<u>geboorteplaats m</u>	<u>geboorteplaats v</u>	<u>Limburgs</u>	<u>Nederlands</u>	<u>Limburgs+-</u>	<u>Nederlands+-</u>	<u>keuze</u>
V	67	Amstenrade	Beek	Nieuwstad	Amstenrade	100	0	X	X	Limburgs
V	72	Beek	Beek	Beek	Beek	X	X		7	3 Limburgs
V	45	Beek	Beek	Geleen	Beek	100	0		7	7 Limburgs
M	69	Heerlen	Beek	Hoensbroek	Hoensbroek	X	X		7	1 Limburgs
V	53	Stein	Beek	Stein	Stein	75	25		7	3 Limburgs
M	82	Brunssum	Brunssum	Wynandsrade	Brunssum	70	30		6	5 Limburgs
V	66	Maastricht	Bunde	Maastricht	Maastricht	100	0		7	7 Limburgs
V	58	Geulle	Elsloo	Genhout	Geulle	90	10		7	2 Limburgs
V	51	Geleen	Geleen	Beek	Ammerzoden	90	10		7	6 Limburgs
M	51	Geleen	Geleen	Geleen	Beek	80	20		7	2 Limburgs
M	33	Geleen	Geleen	Geleen	Geleen	50	50		7	7 X
V	43	Geleen	Geleen	Geleen	Geleen	50	50		7	7 Limburgs
M	57	Geleen	Geleen	Geleen	Geleen	50	50		7	6 Limburgs
V	60	Geleen	Geleen	Geleen	Geleen	50	50		7	5 Limburgs
V	61	Geleen	Geleen	Geleen	Geleen	70	30		7	5 Limburgs
V	64	Geleen	Geleen	Geleen	Geleen	X	X		7	7 Limburgs
V	37	Geleen	Geleen	Gent	Geleen	95	5		7	2 Limburgs
M	66	Geleen	Geleen	Hulsberg	Geleen	80	20		6	4 Limburgs
M	84	Geleen	Geleen	Schinnen	Geleen	100	0		7	7 Limburgs
M	33	Geleen	Geleen	Swalmen	Geleen	50	50		6	6 Limburgs
V	59	Geleen	Geleen	Schinnen	Groesbeek	90	10		7	5 Limburgs
V	76	Geleen	Geleen	Baesweylen	Heerlen	10	90		6	5 Limburgs
V	28	Geleen	Geleen	Montfort	Heerlen	60	40		6	4 Limburgs
V	67	Geleen	Geleen	Horn	Horn	90	10		7	5 Limburgs
V	75	Geleen	Geleen	Sittard	Meerssen	80	20		7	7 Limburgs
V	83	Geleen	Geleen	Stein	Meerssen	X	X		7	6 Limburgs
M	54	Geleen	Geleen	Oosterhout	Oosterhout	67	33		7	6 Limburgs

<u>ouders</u>	<u>kinderen</u>	<u>partner</u>	<u>beujstel</u>	<u>klaepel</u>	<u>keigel</u>	<u>sjnitsel</u>	<u>keutel</u>	<u>beugel</u>	<u>buffel</u>	<u>eikel</u>	<u>krekel</u>	<u>wumpel</u>
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	e	e	e	s	s	s	s	s
X	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Nederlands	e	s	e	s	e	s	s	s	s	s
Limburgs	X	Nederlands	s	e	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	e	s	e	e	e	e	e	e
Nederlands	Nederlands	Limburgs	s	e	e	s	e	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	e	s	e	s	s	e	s	X
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	s	s	s	s	s	e
Limburgs	nvt	Limburgs	e	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	e	s	s	s	s	s
Limburgs	nvt	Limburgs	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Nederlands	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	e	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Nederlands	e	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	nvt	Nederlands	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	e	s	s	e	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	e	s	s	e	s	s	s	s	e
Limburgs	nvt	Limburgs	X	e	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	X	s	e	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	e	s	e	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	e	s	s	e	s	s	e	e	e
Limburgs	Limburgs	Nederlands	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	nvt	Nederlands	e	e	e	s	s	s	s	s	s	X
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	e	e	s	e	s	s	e	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Nederlands	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	e	s	s	s	s	s

<u>geslacht</u>	<u>leeftijd</u>	<u>geboorteplaats</u>	<u>woonplaats</u>	<u>geboorteplaats m</u>	<u>geboorteplaats v</u>	<u>Limburgs</u>	<u>Nederlands</u>	<u>Limburgs+-</u>	<u>Nederlands+-</u>	<u>keuze</u>
M	76	Geleen	Geleen	Maasbracht	Ossendrecht	90	10	7	3	Limburgs
M	41	Geleen	Geleen	Geleen	Puth	75	25	7	3	Limburgs
M	69	Geleen	Geleen	Schaesberg	Schaesberg	95	5	7	3	Limburgs
V	75	Geleen	Geleen	Geleen	Schinnen	X	X	7	4	Limburgs
M	64	Geleen	Geleen	Oosterhout	Sittard	50	50	7	7	Limburgs
V	80	Geleen	Geleen	Neerbeek	Spaubeek	70	30	7	4	Limburgs
M	71	Geleen	Geleen	Simpelveld	Vlodrop	80	20	7	6	Limburgs
M	58	Geleen	Geleen	Geleen	Zeelands	80	20	7	3	Limburgs
M	65	Heer	Geleen	Amsterdam	Vaals	90	10	7	7	Limburgs
V	31	Heerlen	Geleen	Amstenrade	Brunssum	40	60	5	5	Limburgs
M	69	Heerlen	Geleen	Geleen	Hoensbroek	90	10	7	4	Limburgs
M	68	Hoensbroek	Geleen	Wijnandsrade	Hoensbroek	80	20	4	4	Limburgs
V	72	Kessel	Geleen	Kessel	Reuver	X	X	7	7	Limburgs
V	57	Maastricht	Geleen	Maastricht	Maastricht	70	30	7	4	Limburgs
V	74	Maastricht	Geleen	Maastricht	Maastricht	100	0	7	6	Limburgs
M	78	Maastricht	Geleen	Maastricht	Maastricht	100	0	7	4	Limburgs
M	82	Meerssen	Geleen	Meerssen	Houthem	X	X	7	4	Limburgs
M	65	Munstergeleen	Geleen	Weert	Buchten	70	30	6	6	Limburgs
V	31	Sittard	Geleen	Sittard	Geleen	90	10	7	6	Limburgs
V	65	Sittard	Geleen	Sittard	Sittard	X	X	7	4	Limburgs
V	60	Stein	Geleen	Stein	Dusseldorf	80	20	7	5	Limburgs
M	38	Stein	Geleen	Guttecoven	Guttecoven	80	20	7	2	Limburgs
M	53	Stein	Geleen	Beek	Maastricht	80	20	7	5	Limburgs
V	81	Stein	Geleen	Stein	Stein	99	1	7	4	Limburgs
V	39	Ulestraten	Geleen	Heerlen	Klimmen	80	20	7	5	Limburgs
M	73	Urmond	Geleen	Tegelen	Kerkrade	X	X	6	6	X
M	63	Valkenburg	Geleen	Kanne	Valkenburg	80	20	7	7	Limburgs
V	61	Valkenburg	Geleen	Valkenburg	Valkenburg	50	50	7	6	X

<u>ouders</u>	<u>kinderen</u>	<u>partner</u>	<u>beujstel</u>	<u>klaepel</u>	<u>keigel</u>	<u>sjnitsel</u>	<u>keutel</u>	<u>beugel</u>	<u>buffel</u>	<u>eikel</u>	<u>krekel</u>	<u>wumpel</u>
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	e	e	e	s	e	e	e	s
Limburgs	nvt	nvt	s	e	e	s	e	s	e	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	s	s	e	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	X	e	s	e	e	s	s	s	s
Limburgs	Nederlands	Nederlands	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	e	e	e	e	e	e	e	e
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	e	X	s	e	s	s
Nederlands	Nederlands	nvt	e	s	e	s	s	s	e	e	s	s
Nederlands	Limburgs	Limburgs	s	e	e	e	e	s	e	e	e	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	e	s	s	e	s	e
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	e	s	s	e	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	e	s	s	s	s	e	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	X	X	s	e	s	s	e	e	X
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	e	s	e	s	s	s	e	e
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	e	X	e	X	s	e	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	s	s	s	s	s	e
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	e	e	s	e	s	s	s	s	e
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	nvt	Limburgs	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	nvt	Limburgs	s	s	s	s	s	s	e	s	e	s
Limburgs	nvt	nvt	s	e	X	e	e	e	s	e	e	e
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	e	X	e	e	s	e	s	s
Limburgs	nvt	Nederlands	s	s	s	s	s	s	s	e	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	e	X	s	s	s	s	s	s
Limburgs	nvt	Limburgs	e	e	e	e	e	e	e	e	e	e
Limburgs	X	Limburgs	e	e	e	s	e	e	e	e	e	e

<u>geslacht</u>	<u>leeftijd</u>	<u>geboorteplaats</u>	<u>woonplaats</u>	<u>geboorteplaats m</u>	<u>geboorteplaats v</u>	<u>Limburgs</u>	<u>Nederlands</u>	<u>Limburgs+-</u>	<u>Nederlands+-</u>	<u>keuze</u>
V	80	Wessem	Geleen	Beegelen	Oolen	100	0	7	7	Limburgs
M	59	Genhout	Genhout	Beek	Beek	95	5	7	4	Limburgs
V	65	Geulle	Geulle	Geulle	Geulle	100	0	7	4	Limburgs
M	59	Maastricht	Geulle	Meerssen	Wittem	100	0	7	2	Limburgs
V	65	Heerlen	Heerlen	Heerlen	Heerlen	X	X	7	1	Limburgs
M	59	Meerssen	Meerssen	Heer	Bunde	100	0	7	4	Limburgs
V	58	Maastricht	Moorveld	Venlo	Mill	100	0	7	6	Limburgs
M	80	Echt	Munstergeleen	Munstergeleen	Echt	100	0	7	4	Limburgs
M	52	Heerlen	Munstergeleen	Geleen	Maastricht	50	50	7	7	Limburgs
V	64	Heerlen	Munstergeleen	Java	Sittard	80	20	7	7	X
M	66	Heerlen	Munstergeleen	Bocholtz	Vaals	70	30	7	5	Limburgs
M	70	Landgraaf	Munstergeleen	Joure	Bocholtz	80	20	7	7	X
V	58	Geleen	Nieuwstadt	Baarlo	Koelvorden	X	X	7	3	Limburgs
M	68	Stein	Nieuwstadt	Stein	Somport	X	X	7	4	Limburgs
V	59	Puth	Nuth	Dordrecht	Liesel	X	X	7	5	Limburgs
M	37	Nuth	Schimmert	Puth	Puth	60	40	7	5	Limburgs
M	65	Heerlen	Schinnen	Valkenburg	Hoorn	80	20	7	7	Limburgs
V	63	Schinnen	Schinnen	Vreeswijk	Sittard	90	10	7	7	X
V	31	Geleen	Sittard	Maastricht	Geleen	70	30	7	4	Limburgs
M	27	Sittard	Sittard	Sittard	Munchengladbach	50	50	5	5	Limburgs
V	52	Sittard	Sittard	Sittard	Sittard	100	0	7	5	Limburgs
V	60	Beek	Spaubeek	Beek	Beek	85	15	7	6	Limburgs
V	76	Beek	Spaubeek	Beek	Bergen op Zoom	30	70	7	4	Limburgs
M	85	Stein	Stein	Millingen	Stein	80	20	7	7	Limburgs
M	64	Stein	Stein	Stein	Stein	50	50	5	5	Limburgs
M	67	Stramproy	Stramproy	Tungelroy	Stramproy	100	0	7	1	Limburgs
V	59	Heerlen	Susteren	Geleen	Sittard	70	30	7	6	Limburgs
M	64	Limbricht	Susteren	Echt	Limbricht	80	20	7	6	Limburgs

<u>ouders</u>	<u>kinderen</u>	<u>partner</u>	<u>beujstel</u>	<u>klaepel</u>	<u>keigel</u>	<u>sjnitsel</u>	<u>keutel</u>	<u>beugel</u>	<u>buffel</u>	<u>eikel</u>	<u>krekel</u>	<u>wumpel</u>
Limburgs	beiden	Limburgs	e	s	e	s	e	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	s	e	X	e	X	s	s	s	s
Limburgs	nvt	Limburgs	e	e	e	e	e	e	s	e	e	e
Limburgs	nvt	Limburgs	e	X	X	X	e	s	e	e	s	s
Nederlands	Nederlands	nvt	s	X	X	s	s	X	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	s	s	s	e	s	s
Nederlands	Limburgs	Limburgs	e	e	e	e	e	e	e	e	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	e	e	e	e	e	e	e	e
Limburgs	Nederlands	Limburgs	s	s	s	s	e	s	e	e	s	e
Nederlands	Nederlands	Limburgs	s	s	s	s	e	s	s	e	s	s
X	X	X	e	e	X	e	e	s	e	s	e	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	e	e	e	s	e	e	e	e
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	e	X	e	s	s	e	s	X
Nederlands	Limburgs	Limburgs	s	e	s	s	e	s	s	e	s	s
Limburgs	nvt	Limburgs	e	e	e	s	e	e	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	e	e	e	e	e	e	e	e
Nederlands	Limburgs	Limburgs	e	e	e	e	e	e	e	e	e	e
Limburgs	nvt	Limburgs	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Nederlands	nvt	Limburgs	s	e	e	s	e	X	e	e	s	e
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	e	X	e	s	s	s	e	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	e	s	e	s	e	s	s	e
Limburgs	beiden	Nederlands	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	e	s	s	e	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	s	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	e	e	s	s	e	s	s	e	s	s
Limburgs	Limburgs	Limburgs	X	X	s	s	s	s	s	s	s	s
Limburgs	nvt	nvt	s	e	s	s	e	s	s	s	s	s

<u>geslacht</u>	<u>leeftijd</u>	<u>geboorteplaats</u>	<u>woonplaats</u>	<u>geboorteplaats m</u>	<u>geboorteplaats v</u>	<u>Limburgs</u>	<u>Nederlands</u>	<u>Limburgs+-</u>	<u>Nederlands+-</u>	<u>keuze</u>
M	65	Brunssum	Sweikhuizen	Brunssum	Itteren	80	20	7	7	Nederlands
V	63	Heerlen	Sweikhuizen	St. Odiliënberg	Heythuizen	90	10	7	6	Limburgs
V	65	Heerlen	Ulestraten	Heerlen	Valkenburg	80	20	7	3	Limburgs
V	37	Heerlen	Wageningen	Wynandsrade	Brunssum	5	95	6	6	Nederlands

<u>ouders</u>	<u>kinderen</u>	<u>partner</u>	<u>beujstel</u>	<u>klaepel</u>	<u>keigel</u>	<u>sjnitsel</u>	<u>keutel</u>	<u>beugel</u>	<u>buffel</u>	<u>eikel</u>	<u>krekel</u>	<u>wumpel</u>
Limburgs	Nederlands	Limburgs	s	e	e	e	s	s	s	s	s	s
Limburgs	Nederlands	Limburgs	s	e	s	s	s	s	s	s	s	s
Nederlands	Limburgs	Limburgs	e	e	s	s	e	s	s	s	s	s
Nederlands	nvt	nvt	e	s	s	s	s	s	s	e	s	s